

वर्ष : १८

आंक : २

मे १९९१

मोल रु. ४ ००

मे १९९१

वर्स १८ वें

आंक २

वर्सकी पटी : रु. ४०-००

किरकोळ आंक : रु. ४-००

हचा आंकांत

- नदर संपादण्याची
- वाचपी कळयतात
- विचारां-धार
- फ्रांसिस्कु लुईज गोमिश : प्रो शांताराम हेदो
- सपन : शैलेश राऊत देसाय
- भक्तराज : जॉन बुनयान. अण : माणिक गावणेकार
- इतिहासाचीं पानां : भौ. रवीन्द्र केळेकार, अध्यक्ष,
कोंकणी साहित्य परिशद, बारावी बसका, हांचें उलोवप
- साहित्य-नियाळ :
- कवीत : शंकर रामाणी, परेश नरेन्द्र कामत
सोनिया शहा,

संपादपी :

रवीन्द्र केळेकार

वावुरपी संपादपी :

सुमन्त केळेकार

उजवाडावपी :

सुमन्त केळेकार

जाग प्रकाशन,
प्रियोळ, म्हाड्डोळ, गोंय
०३ ४०८

छापपी :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय,
कडोलकर गल्ली,
बेळगांव ५९० ००२

नदर संपादण्याची

राजीव गांधी

राजीव गांधीचे हत्येन अक प्रसन्न व्यक्तिमत्व आमचे मदलें ना जालें-आत्म-विश्वासान अपाट भरिल्लें आनी अैन अुमेदिचे पिराये वयलें. तांची हत्या जाल्ल्याची खबर कानार पडना फुडें तांच्या संघर्शांत आयिल्ले कितले-शे जाण भळसभळस करून खंय रडपाक लागले. अजाप दिसपाक कारण ना. आमचो तांचेकडेन कसलोच संबंद नाशिल्लो. तरी आसतना कबूल करुंक जाय-तांचे हत्येची खबर आयकना फुडें आमच्याय दोळ्यांतल्यान भळळ करून दुकां व्हांवलीं.

स्वराज्य मेळनाफुडें ह्या देशांत सगळ्यांत पयली महात्मा

गांधींची हत्या जाली. अपुरांत अिन्दिरा गांधींची जाली. आतां राजीव गांधींची जाल्या.

महात्मा गांधी पसून राजीव गांधी मेरेनच्या काळांत राजकी कारणाक लागून देशांत कितल्यो हत्या जाल्यात, कोंत आनी हिशोब ना.

हें हत्येचें राजकर्ण आमकां खंय घेवन वतलें, सांगूंक येना. दुदेंव म्हळ्यार हत्येच्या राजकर्णाचें समर्थन करपीय फुडारी आतां देशांत मुखार सरुंक लागल्यात. ल्हवू ल्हवू आमी माफिया राजकर्णाचे दिकेन चलपाक लागल्यात अितलोच अर्थ हाचो अशें म्हणचें पडटा. हें राजकर्ण कशें आळाबंदा हाडचें हाचो सगळ्यांनी थंडसाणेन विचार करपाचो वेळ आयला.

पुणून हो स्वतंत्र लेखाचो विशय.

राजीव गांधीचे हत्येन काँग्रेसीचें कितलेंय लुकमान जावं, देशांतली सगळ्यांत व्हडली आनी पोरणी 'पार्टी' ही. तिच्या वांगड्यांनी आपणाक राजीवजींच्यो विधवा लेखूंक जायना. अितिहास-विधात्यान अुबें केल्लें हें अक आह्वान अशें धरून

काँग्रेसीत भितर आतां लोकशाय कशी हाडची हाचो विचार सगळ्यांनी करूंक जाय. फाटल्या वीस बावीस वर्सांत 'काँग्रेसीत' भितर (पक्षांतर्गत) वेंचणुको जावंक नात. हाका लागून ह्या पक्षांत कसलेंच 'नेतृत्व' निर्माण जावंक पावूंक ना.

नेहरू कुटुंबाच्या खुशामतियांक देशाचे नेते म्हणूंक येना.

काँग्रेसीन आतां आपणाच्या अतिहासाचें अक पान परतून नवें पान बरोवपाक सुरवात करूंक जाय.

देश हीच अपेक्षा बाळगून रावला.

• काँग्रेसीत, भितर लोकशायेची प्रक्रिया सुरू जाली जाल्यार तिचो प्रभाव देशाच्या पुराय राजकी जिविताचेर पडले बगर रावचो ना.

पुणून, काँग्रेसिचें अजून कांय सांगूंक येना—

आयज सोनिया गांधीन आपणाक नेतृत्व नाका म्हूण म्हळ्ळें आसलें जाल्यार फाल्यां हे काँग्रेसवाले सोनियाजींक 'तुजे बगर चलपाचें ना' अशें 'पटोवन' नेतृत्वाची माळ तिच्या गळ्यांत घालचेच नात म्हणपाचें खरेपण ना.

नरसिंह रावांची वेंचणूक खरेल्या अर्थान वेंचणूक जावंची, अशी देशाची मनापसूनची अत्सा आसा.

सोनियाजींक अमेठींत जुबी करपाच्यो आनी प्रियंका गांधीक यूथ काँग्रेसचें नेतृत्व दिवपाच्यो ज्यो तजविजो चलयतात, त्यो पळोवन काँग्रेसीचो आमकां हुसको जाता हें सांगचेंच पडटलें.

०००

कोंकणीक आतां ताकतीक लागल्या

वेगळ्या वेगळ्या संस्कृतीक परंपरांची वांटून गेल्ले आमी कोंकणी अलोवपी लोक आतां, जाता तितले बेगीन, 'अक भास, अक लिपी, अक साहित्य आनी अक संस्कृती' ह्या सुतान आमकां गुंथून घेतले आनी आमचो 'अक समाज' घडयतले, असो नित्यय आमच्या म्हालगड्यांनी १९९९ त, पयले कोंकणी परिशदे वेळार केल्लो.

हे गजालीक आतां बावन वर्सां जातलें.

कितलो-सो वावर आमी हे दिकेन केलो ?

म्हज्याच आयुष्यांतलीं पस्तीस छतीस वर्सां ह्या वावरांत खर्चल्यांत. आयज आयुष्य सोंपपा कडेन पाविल्ल्या वेळार फाटले वटेन मान वळोवन आमच्या आतां मेरेनच्या वावरा वयल्यान नदर भोंवडायतां तेन्ना आमी खंय आशिल्ले, खंय पावले हें पळोवन हड्डें फुलून येता. खूब काम केलें-शें दिसता. तेच बरोबर आमी आयज खंय आसपाचे, खंय घुस्पून अुरल्यात हेय गजालीचेर नदर पडटा आनी मन खंतीन भरून येता. कितलेंशें करपाचें अुरलां, आमी कितेंच करूंक पावूंक नात अशेंय दिसता आनी काळीज अुवांवळीत जावन येता. देखून, ह्या वावन वर्सां अुपरांतूय जेन्ना कोणाकूय 'कोंकणी अजून आठव्या परिशिष्टांत दाखल करण्याच्या योग्यतेचीं झालेली नाही' अशें म्हणटना आयकतां तेन्ना म्हज्यान तें सोंसूं नज जाता आनी दांत वोंठ चावून हांव ताच्या आंगार धांवून वतां आनी

म्हणटां, कोणाक लागून ती 'त्या योग्यतेची झालेली नाही?' म्हाका लागून ? हांव तीन तपां सावन काम करीत आसां... 'तूं ज्ञानेश्वरी-चेर प्रवचनां दीत भोंवता.' तेच भाशेन कोणाकूय जेन्ना 'अंग्लीश अिझ अन् अिटरनॅशनल लेंग्वेज...' ती आमी शिकले नात जाल्यार आमी फाटीं पडटले, आमकां जांब मेळचे नात' अशें म्हणटना आयकतां तेन्ना हांव अुवांवळून येतां आनी लिखणेची तरसाद करून ताचे तकलेर हाणपा खातीर धांवून वतां आनी म्हणटां, 'यू आर बोन स्लेव... लाग चलूंक हांगासल्लो. वच अमेरिकेंत वा आनीक खंयूय आनी भर पोट थंय... तुजी गुलामी गोंयचेर लावूं नाका.' तेच परी कोणाकूय जेन्ना 'रोमन स्क्रिप्ट अिझ अवर हेरिटेज अॅण्ड वुअि आर प्राऊड ऑफ दॅट हेरिटेज' अशें म्हणटना आयकतां तेन्नाय म्हजें पित्त खवळटा आनी दांत वोंठ चावून हांव ताका म्हणटां, गो टू हेल् वुअिथ दॅट हेरिटेज गोपाळ मयेंकाराकूय ताची हेरिटेज आसा, शशिवला काकोडकार हिकाय आसा, रमाकान्त खलपाकूय आसा... ऑल ऑफ दॅम आर प्राऊड ऑफ दॅथर हेरिटेज.. जीव दियात रे वचून मांडवींत...'

अिश्ट म्हाका म्हणटात, 'कितें रे बाबा तूं हे पिरायेर असो असळ्या !... कितें अुलयता रे तूं हें सगळें ? जातलें... सगळें वेळार जातलें. ताकतीक करून कामां जायतात' तेन्ना हांव तांकां म्हणटां, हांव हें अुलयतां अशें तुमकां दिसता ? ना. कोंकणी म्हज्या तोंडांतल्यान हें अुलयता. तिणे खूब सोंसल्यात आतां मेरेन, तुमचे अन्याय. तिच्यान आतां रावं नज जालां तिका केन्ना काय आपूण तिच्या हेर भयण-भासां अितली गिरेस्त जाल्ली जाय जालां. तुमची परंपरा-प्रियता, तुमची आळसाय, 'लहवू लहवू सगळें जातलें' म्हणपी तुमची ढिलाय-तिच्यान सोंसूं नज आतां. म्हज्या तोंडांतल्यान ती अुवांवळीत जावन तुमकां विचारता—

म्हज्या घराक अुजो पेटला, जें कितें हाताक लागता तें घेंवन हांव अुजो पालोवपाचों यत्न करतां. कितें गे बाये, अशी ताकतीक केली म्हूण अुजो पालवता, अशें तुमी म्हाका विचारतले ?... अेकल्या रामाचे सीतेक अेक रावण अुवाळून घेवन गेला. राम अुवांवळीत जावन वानरांक बी अेकठांय करून तिका सोडोवन हाडपाचो यत्न करता. तुमी ताका 'कितें रे बाबा, असो अुवांवळीत कित्याक जाता ? सीता तुका आपशीं मेळटली,' अशें सांगतले ? अेकलें भुरगें अुज्यांत पडलां. ताका सोडोवपाक आवय अुज्यांत अुडी घेता. तुमी तिका 'कितें गे बाये, तुजो जीव संकश्टांत घाला म्हूण तुजें भुरगें तुका मेळटा ?' अशें म्हणटले !

'ना,' कोंकणी म्हज्या तोंडांतल्यान तुमकां सांगता, 'हांवें नित्याय केला : जे मेरेन आयचे रागी स्थितीक तुमी सबावीक मानतले ते मेरेन हांवूय वोगी बसपाचीं ना, तुमकांय वोगी बसूंक दिवपाचीं ना. तुमच्या कानांत आड्डू आड्डून सांगतलीं, अेक भास, अेक लिपी, अेक साहित्य, अेक संस्कृताय ह्या सुतान तुमकां गुंथून घेवपाक तुमी जितलो कळाव लायतले तितलें तुमी तुमचें लुकसान करून घेतले.

आनी हांव कितें म्हणटां ? तुमकां आयकून घेवचें पडटलें.

(अशित्तूत मिनेसिस ब्रागांसांत नव्या मानद वांगड्यांच्या दीक्षा समारोहांत अडकटींग सेरेमनींत केल्ल्या उपकाराच्या अल्लोवपांतल्यान...)

० ० ०

वाचन

समज, तुका जवाहरलालांगेर रावंक मेळिल्लें वा जवाहरलाल तुगेर येवन राविल्ले जाल्यार, तुका कितें दिसतलें आशिल्लें ? तूं आपणाक भाग्यवंत लेखचो नाशिल्लो ? तुज्या भाग्याची ही खबर तूं आयुश्यभर लोकांक सांगीत रावचो नाशिल्लो ?

तुका हें भाग्य आयजूय मेळू येता. जवाहरलालांचें खंयचेंय पुस्तक घरांत हाडून दवर, हातांत घे, अकतें कर आनी वाचपाक लाग. जवाहरलालांचो सांगात तुका मेळटलो.

पुस्तकांक लागून व्हडल्या व्हडल्यांचो सांगात मेळू येता हाची सगळ्यांत पयली जाणवीक जाली ती विवेकानंद वाचूंक घेतलो तेन्ना. ताचे पयलीं जायतीं पुस्तकां वाचिल्लीं. चडशीं कथांचीं-नवलकथांचीं भुरग्यांक काणयांची ओड आसता तशी तरणेपणांत मनशाक कथा-नवलकथांची ओड लागता. ह्या नेमान हांव वाचपाक लागलों तेन्ना सगळ्यांत पयल्यो कथा नवलकथाच हातांत घेतल्यो. मनीस वयल्यान दिसता तसो तो नासता-वयल्यान दिसता तो तांगेलो धावोच वांटो, णव वांटे ताचे भितर लिपिल्ले आसतात हें कथा नवलकथांनी दाखोवन दिल्लें.

मनशाक ताच्या अंतरंगा सयत समजून घेवपाक कथा नवलकथांचो खूब आधार मेळटा ह्या निर्णयार पाविल्लो.

पुणून विवेकानंद वाचूंक घेतलो तेन्ना अक नवीच ओड म्हज्यांत जागी जाली म्हळें, हो मनीस आयज आसूंक जाय आशिल्लो. हांव ताका वचून मेळटलों आशिल्लो. ताच्या पायां कडेन बसून तो कितें सांगता तें मन लावन आयकतलों आशिल्लो. तो सांगता तें काम करतलों आशिल्लो.

विवेकानंद वाचून म्हाका विवेकानंदाच्या सांगातांत रावपाची आकांताची ओड लागली.

अवचीत अक दोस येवजितां येवजितां जाणवीक जाली-

म्हळें, विवेकानंद आयज ना अशें म्हज्यान कशें म्हणूं येता ? आसा. अतलेंच न्हय, तर फाटल्या म्हयन्या दोन म्हयन्यां पसून तो म्हाका आपणालो सांगात दीत आसा. म्हज्या म्हन्यांत बसून कितल्यो-श्यो गजाली तो म्हाका सांगता. म्हाका प्रेरणा दिता, कितें करचें तेंय सांगता. विवेकानंदाक वचून कितलींय वर्सां जाल्लीं. आसूं, विवेकानंद अक्षर देहान म्हज्याच म्हन्यांत आसा.

• मनीस कितलोय आदलो आसूं-अडेच तीन हजार वर्सां आदलो आसूं- कितलोय पयसलो आसूं- दोन अडेज तीन हजार मैल पयस रावूं- तांगेलें पुस्तक काळाचें आनी अवकाशाचें अंतर कातरून ताका आमचे म्हन्यांत हाडून बसयता.

पुस्तकाची येदी व्हडली ही तांक पळेलें उपरांत तूं पुस्तकां विशीं अदासीन कसो रावतलो ?

आयज हांव चड-सो भायर सरता. कोणाक मेळूंक वचना, घरांतूच चडसो बसून आसतां. कोणूय विचारतात, तुका अकलो-अकलो दिसना ? हांव म्हणटां, हांव अकलो खंय आसां ? कितलें-शे जाण म्हज्या सांगाताक म्हज्या म्हन्यांत येवन रावल्यात. बुद्ध आसा, सॉक्रेटिस आसा, तॉलस्टॉय आसा. अतलेंच हे म्हन्यांत आसतना हांव अकलो आसतां अशें म्हज्यान कशें म्हणूं येतलें ?

म्हण म्हणटां : घरांत अक आरमार हाडून दवर. अ नी आरमारीत बरीं बरीं पुस्तकां हाडून दवर- तुका केन्नाच अकलो-अकलो दिसचें ना. केन्नाच अकण येवची ना. जाय तेन्ना जाय ताचो सांगात तुका घेवंक मेळटलो.

तागेर पुस्तकांची आरमार ना तो कितलोय गिरेस्त आसूं, म्हज्या हिसपान तो अन्नाडी.

कांय जाणां विशीं म्हाका खूब फावटीं प्रस्न पडला- पंदरा पंदरा, वीस वीस वर्सां जालीं, हे बरयतात. पुणून वाडनात कशे ? पंदरा वर्सां पयलीं ज्या पांवड्यार आशिल्ले त्याच पांवड्यार अुरल्यात. खरें म्हळ्यार, अितल्या वर्सां उपरांत तांचे कडल्यान अक 'मास्टरपीस' येवंकूच जाय आशिल्लें. अजून कशें येवंक ना ? देवान हांकां सामान्या भायली प्रतिभा दिल्ली. तिका हांणी पोसवणूय दिली ना जावंक जाय.

कांय जाणांक हांवें दोस्तॉयव्हस्किचें 'द पझेस्ड' वाचपाक दिलें. म्हळें, विश्व साहित्यांतलीं पयल्या पांवड्याचीं धा पुस्तकां वेंचून काडचीं पडलीं जाल्यार आपूण दोस्तॉयव्हस्किचें हें पुस्तक सगळ्यांत पयलें वेंचून काडटलों अशें आल्बर्ट कामून म्हळें. ह्या पुस्तकाचेर आधारून कामून अक नाटकूय बरयल्लें. लक्षांत दवरपा सारकी गजाल : तांणी पुस्तक व्हेलां आनी परतें हाडून दिलां. म्हजे लायब्रेरींतलें अकूच पुस्तक हें की जें कितलेशे खेपे भायर गेला, तितलेंच खेपे परतें आयलां.

सामान्यतायेन भायर गेल्लें पुस्तक परतें येता.

तॉलस्टॉयाच्या 'वॉर अँड पीस' विशींय म्हजो होच अणभव. कांय जाणांनी व्हेलां. वाचलां ? खातरी ना.

आमी कोण कितेंच वाचनात अशें न्हय.

वाचतात. पुणून अँयर पोर्टार वा स्ट्रीट कॉर्नरार आशिल्ल्या बुक-स्टॉलांनी मेळटात तींय पुस्तकां चड-शीं वाचतात. तीं वाचचो न्हय अशें म्हणिना. तीं नवीं आनी नव्याची ओड आसत सभावीक. पुणून साहित्यांत लेगीत फॅशनी चलतात- आनी खंयचीय फॅशन आसूं ती, मागीर- स स म्हयन्यांनी पोरणी जाता. हांव म्हणटां तमलें पोरणें क्लॅसिकल साहित्य वाचिल्लें जाल्यार ह्या नव्या साहित्याचें मोल कळटलें आशिल्लें. चिरंतन मोलाचें साहित्य खंयचें आनी स म्हयन्यांनी पोरणें जावपी खंयचें, हें समजतलें आशिल्लें. आनी सगळ्यांत म्हत्वाचें म्हळ्यार...

आपूण खंय आसां हें कळटलें आशिल्लें.

प्रतिभावंताक व्यासंगाची, निरिक्षणाची खावड मेळूंकूच जाय. तो भायल्यान हेरां भाशेन जियेवं, आपणाले प्रतिभेक जेन्ना

तो खावड दितलो तेन्ना तिचें काम ती भितरले भितर करीत रावतली आनी सट्ट करून अक दीस कितेंय तरी नवें वयर घेवन येाली.

कलासिकल साहित्या सारकी बऱ्यांतली बरी खावड दुसरी ना.

हेमिंग्वेक अकल्यान विचारलें— How to be a great writer ? ताणे जाप दिली— Keep on writing It is luck, हांव हांतूंत अकूच वाक्य जोडीन : संवसारांतलें बऱ्यांतलें बरें साहित्य वाचीत राव. तूं वाडत वतलो. केन्नाय तरी अक दीस नवें चिरंतन मोलाचें कितेंय आमकां वाचूंक दितलो. *

० ० ०

अयोध्येच्या रामाचें रामराज्य

आतां, म्हळें, रामराज्य येवपा जालें.

तें कशें कितें आसतलें काय ?

ह्या राज्यांत कसलो न्याय चलतलो काय ?

रामायण घेवन बसलों. वाचीत रावलों.

निमाण्या ' अत्तर कांडां 'त पाविल्लों. थंय अक कथा मेळ्ळी.

लवण राक्षसाक मारपाक शत्रुघ्न मधुपुरीक गेल्लो. हे वटेन अयोध्येत अवचीत अक दीस फात्यां-पारार अकलो ब्राह्मण रामाच्या दरबारांत आयलो. आपणाल्या बारा-तेरा वर्सांचे पिरायेच्या पुताचें प्रेत घेवन तो राजसभे दारार येवन अुबो रावलो. आनी रडु-रडून रामाक सांगपाक लागलो, हांव केन्ना फट अुलोवंक ना. हांवें केन्नाच कसलेंच पातक करूंक ना. मागीर, म्हजो हो अकलोच अक अपुर्वायेचो पूत मेलो कसो ? आदल्या जल्मांत कितेंय पातक म्हज्या हातान घडिल्लें जाल्यार आयज जे स्थितींत हांव आसां ते स्थितींत पावचोंच नाशिल्लों. आदल्या जल्मांत लेगीत हांवें कसलेंच पातक करूंक ना, अशें हाचे वयल्यान म्हणूं येता. मागीर, म्हजो अँन अुमेदिचे पिराये वयलो अकलोच अक पूत मरचो कसो ? राजाच्याच (रामाच्याच) हातान कमलेंय तरी भयांकृत पातक घडिल्लें आसूंक जाय. नाजाल्यार येदो अनर्थ घडपाचो न्हय. राजा पातकां करता तेन्ना ताचें पानवळ प्रजेतल्या लोकांक भोगचें पडटा... रामा, येवजून पळे... ना जाल्यार हांव आनी म्हजी बायल हांगाच तुज्या दारांत प्राण सोडटलीं.

ब्राह्मणाचो आक्रोश आयकून रामान रोखड्या रोखडे वसिष्ठ, नारद बी सगळ्या ऋषींक आनी अयोध्येतल्या सगळ्या बुदवंत ब्राह्मणांक आपोवन घेतले आनी विचारलें, ' हो ब्राह्मण म्हणटा तें खरें ? म्हज्या राज्यांत कोणें कसलें पातक केला जातलें ? '

रामाचो प्रस्न आयकून नारद आपणाल्या आसना वयलो अुठलो आनी म्हणपाक लागलो, ' हांव सांगतां, कितें जालां तें .. कृतयुगांत फकत ब्राह्मणूच तपश्चर्या करताले. ब्राह्मण सोडून दुसरे कोण करी नाशिल्ले म्हण त्या युगांतले लोक दीर्घायुशी आसताले,

निरोगी अुरताले. त्रेता-युगांत क्षत्रीय तपश्चर्या करपाक लागले. तेन्ना अधर्मान आपणालो अक पांय पृथ्वीचेर दवरलो. अनृत, हिंसा, असंतोष आनी विरोध हे अधर्माचे चार पांय. तांतलो अक त्रेता-युगांत-क्षत्रीय तपश्चर्या करूंक लागिल्ल्यान-पृथ्वीचेर पडिल्लो. परिणाम : लोकांचें आयुश्य अुणें जाल्लें. द्वापर युगांत वैश्य तपश्चर्या करपाक लागले. ताका लागून लोकांचें आयुश्य आनिकूय अुणें जाल्लें. तुर्ताक द्वापर-युग चलता, ह्या युगांत अँन अुमेदिचे पिराये वयलो ब्राह्मण भुरगो मरता जाल्यार म्हणूंक जाय : खातरीन खंयूय तरी कोणूय तरी शूद्र तपश्चर्या करता आसूंक जाय. तो कोण आनी तो खंय आसा तें सोदून काड आनी ताची गोमटी कातरून अुडय. म्हणकूच हो भुरगो जिवो जातलो.

नारदाचें म्हणणे आयकता फुडें रामान लक्ष्मणाक आपोवन घेतलो आनी ताका सांगलें, ' हें प्रेत तेलांत दवर, कुसूंक दिवं नाका. कोण शूद्र खंय तपश्चर्येक बसला तें सोदून येतां ... '

रामाचें पुष्पक विमान तयार आशिल्लें. राम विमानांत बसलो आनी भायर सरलो. अुडत अुडत शैबल पर्वताच्या मुळसाकडेन पावलो. थंय अका तळचा लागसार अकलो शूद्र तपश्चर्या करीत बशिल्लो ताका दिश्टी पडलो. रामान विमान सकल देंवयलें आनी त्या शूद्राक विचारलें, ' कोण तूं, कोणाचे आज्ञेन तपश्चर्या करपाक हांगा बसला ? ... हांव अयोध्येचो राजा राम तुका हें विचारां. '

खासा राम आपणा मुखार अुबो आशिल्लो पळोवन शूद्र अुठलो आनी दोनूय हात जोडून म्हणपाक लागलो, ' हांव अक शूद्र... म्हजें नांव शम्बूक .. स्वर्गाची म्हाका ओड लागल्या. स्वर्ग मेळचो म्हण हांव तपश्चर्या करतां. '

' अब्बा ! येदो धीर जालो तुका ? ' रामान मनांतल्या मनांत म्हळें आनी त्याच खिणाक तरसाद काडून ताणे शम्बुकाची गोमटी कवक करून...कातरून अुडयली.

शम्बूक मेल्लो पळोवन स्वर्गांतले देव खोश्शी खोश्शी जाले. तांणी खुशालमरीत जावन रामाचेर फुलांचो पावस शिवरायलो.

आनी, हेवटेन अयोध्येत तो ब्राह्मणाचो मेल्लो पूत जितो जालो.

आमकां आतां हाडपाचें आसा ते हे तरेचें राज्य मू ? हो न्याय चलता असलें राज्य मू ?

पयलींच कळिल्लें बरें.

अयोध्येच्या रामा भायर आनीक अक राम आसा-काळजांतलो. ताचेंच नांव दशरथान आपणाल्या पुताक दवरिल्लें. हो काळजांतलो राम जंय आसता थंयच आध्यात्मिक अयोध्या आसता.

आमकां हो राम नाका-जाणे मोहनदास करमचंद गांधीचो महात्मा गांधी केल्लो. आमकां अयोध्येतलो राम जाय-जाणे शम्बुकाचो वध केल्लो.

अशेंच मू तें ?

० ० ०

* अक चीट

‘ मास्सिस फोलो द क्लास्सिस ’

भगवद्-गीतेंत अक श्लोक आयला-

यत् यत् आचरति श्रेष्ठः

तत् तत् अत्र अन्तरः जनः ।

स यत् प्रमाणम् कुरुते

लोकः तत् अनुवर्तते ॥

गी. इ. २१.

विनोबांनी ह्या श्लोकाचो अणकार हे भाशेन केल्लो-

जें जें आचरितो श्रेष्ठ

तें तें चि दुसरे जन

तो मान्य करितो जें जें

लोक चालवितात तें.

विनोबां आदीं ज्ञानेश्वरां ह्या श्लोकाचो भावार्त हे भाशेन सांगिल्लो-

अथ वडील जें जें करितो

तया नाम धर्म ठेवितो

तेंच येर अनुष्ठितो,

सामान्य सकळ.

संत रामदासान हेंच दुसऱ्या अुतरांनी सांगिल्लें

‘ जसा वर्ततो लोककल्याणकारी ’

जगीं वर्ततो सर्वहीं त्या प्रकारीं.

‘ श्रेष्ठ ’ म्हळ्यार गिन्यानाक लागून, अधिकाराक लागून, जाणटपणाक लागून समाजांत लोक जांकां ‘ व्हड ’ मानतात ते. अग्रजींत - अँरिस्टोक्रॅट : कुलीन. हालिंचे भाशेंत - ‘ अलीत. ’ वयल्या पांवड्याचे लोक - श्रीमंत, सत्ताधारी, शिक्षीत.

तांचेंच हेर अनुकरण करतात. अशें गीतेचें म्हणणे.

हेरांक तांच्याच पांवड्याचे व्हरपाक वा म्हणुंया तांचे सारके करपाक आयचें शिक्षण - तंत्र वावुरता. ‘ विकास-कार्य ’ य हेच दिकेन चलता.

महात्मा गांधीन गीतेच्या ह्या श्लोकाचें अग्रजींत भाशांतर केलें तेन्ना समाजशास्त्राची भास वापरून म्हळें-

masses follow the classes.

-ॐ-

मनीस अकलो आसता तेन्नाच कितेंय निर्माण करूंक पावता.

सृजनाची प्रक्रिया अकलेपणाचे जाणविकेंतल्यान सुरू जाता आनी अकलेपणांतूच पूर्ण जाता.

पुणून मनशाची वाड अकलेपणांत जायना.

ती चार चौगांच्या सांगतांत जावंक जाय.

चारचौगां सांगतांत रावनूच मनशाक अकलो जावंक येवंक जाय.

ना जाल्यार मनीस कोल्ली जातलो, कोल्लीच अुरतलो.

जाग : मे १९९१

सुर्याची सांवळी

सुर्याचे सांवळेंत

किर्णांचो साज;

शिरंत्रांनीं पसवता

दर्याची गाज

यादींच्या दर्यांत

फोफेलो हुरो;

किर्णिल्ले मळब

घोंट्या सोरो

दाट धुंवरी

धुमसता रानां;

पजळ्याचो दीख

पिकलो मनां

मदेल्ली सांवळी

गळयता दुकां;

म्हज्या दोळ्यांत

पर्जळीं थिकां

उजवाडाचे पक्षी

गेले उडून;

सुर्याची सांवळी

वता झडून ...

- परेश नरेंद्र कामत

The people
to see for

Labels & Cartons

D. M. Nadkarni & Sons

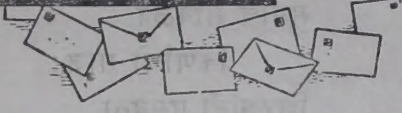
Near Head Post Office

Margao-Goa 403601

Phone : 22682

वाचपी कल्यतात...

तिवनें, फोंडें, गोंय
ता. २५-५-९१

संपादपी 'जाग' =

फाटले १२ मे क श्री मंगेश संस्थानांत भरिल्ल्या सारस्वत मेळाव्याविशीं जायत्या जाणांच्यो प्रतिक्रिया वाचूंक मेळ्ळ्यो. ह्या मेळाव्यांत हेर जातींच्या मेळाव्यांनीं घडटा ताचे परस वेगळें अशें कांय घडिल्लें कानार येवंक ना. हो मेळावो भरतलो हाची जाय-रात जाल्यार खूबच जाल्ली. ताची पूर्वतयारी करपासंबंदान आपयल्ल्या बसकांचो तपशील दिसा-नेमाळ्यांनी उजवाडा येतालो. ह्या मेळाव्या आदींय असो एक सारस्वत समाजाचो दबाजो पणजे जाल्लो आयकल्लो. तातूंत भौ रवींद्र केळेकार आनी भौ. चन्द्रकांत केणी हांचे सत्कारण जाल्ले. अभ्यासांत नांव मेळयल्ल्या विद्यार्थ्यांक तस्त्रिपोय वांटिल्ल्यो. थोडे भितर सांगपाचें म्हळ्यार हो मेळावो म्हळ्यार कितें एक अप्रूप गजाल नाशिल्लो. हेर समाजाचे लोक जे भशेन एक दीस थारावन एकठांय जमतात, समाजाचे उदरगतिचो विचार करतात, जाय जाल्यार कांय थाराव पास करतात, ते निमतान एकठांय खातात-जेवतात, भेट्टात-उलयतात, सुपुल्लीशी मन-रिक्षोवणेची कार्यावळ दवरून, आपल्या भुरग्यावाळांचें कवतूक करपाची संद सादतात, तेच तरेन होय मेळावो जाल्ल्याची खबर वाचली. पूण दुसऱ्या दिसा सावन कितें तरी व्हड पातक घडलां अशें मानून कांय जाणांनी, हातूंत सारस्वतच अदीकशे, एकदम रवीन्द्र केळेकाराचेर टिकेचें अस्त्र उबारलें. आनी सोडचीट दिल्ले वरी कांयजाण आजवेर तांचें बोट धरून राविल्ले, ते ते सोडून वचपाची भास बी उलोवंक लागले. रवीन्द्र केळेकार आनी टिका करपी बोगूय एकाच कोंकणी पंगडाचे जाल्ल्यान 'मोग अती जालो की शीण आयलोच' म्हणटा तशें जालें जाल्यार तें समावीक आसा. पूण सारस्वतांच्या मेळाव्याकडेन पळेता आसतना कितें तरी नाका जाल्ली गजाल घडटा आनी हे संघटनेक पोसवण दिवंक फावना अशें कोणेंय मानप केन्नाच समा जावंचें ना. सारस्वतांचो गोंयांतलो आंकडो खय फक्कत ३ टके. म्हळ्यार अदमासान. जावन जावन तो वाडत ५ टकेमेरेन. ह्या येद्याश्या सुपुल्ल्या समाजान आपल्या समाजांतल्या भुरग्यावाळांचो- तांच्या शिक्षणाचो, तांच्या पोटाचो म्हळ्यार नोक-रेचो विचार केलो जाल्यार तातूंत कोणाचें कितें वायट जालें? नाय-ल्यार सारस्वतांचो आतां वाली सारस्वतच समाज जालो जाल्यार तातूंत वायट कितें जालें? आयोगांक लागून सरकारो नोकऱ्यो मेळप आतां इल्लें इल्लें कठीणच जावपाचें आसा. अशा वेळार सर्त करपाक एका समाजाचे उमेदवार थंय नासले जाल्यार बरेंच जालें म्हणपाचें. अशें आसतना ह्या मेळाव्याविशीं वांकडे नदरेन पळोवप

म्हळ्यार ताचें समर्थन जावंचें ना. सारस्वत समाज म्हळ्यार गोंयचो बामणवर्ग. हो सदांच शोशण करपी वर्ग आशिल्लो. ताच्या कर्तृपाविशीं सांगपासारकें जायतें आसा. अजुनय तो तसो ना अशें म्हणूंक जावंचें ना. पूण त्या कामाक तांकांच दोश दिवन भागचेंना. शोशीत वर्गान आतां जागें रावन आपलें शोशण जावंचेंना हाची काळजी घेवंक जाय. हो वर्ग आतां पयलीं भशेन निरक्षर ना. दिशि-दिशीं शिक्षीत जायत आसा. ताका आपल्या फुडाराची जाणवीक आसूंक जाय. पूण तेच बराबर ताणें हेंय ध्यानांत दवरूंक जाय की आजवेर जें बामणांनी केलें तांच्या पावलांर पावलां दवरून ताणें चलूंक जायना. कोणाचेंच. शोशण करपाचें मनांत लेगीत हाडूंक जायना. जाल्यारच ताचें नितीक बळ वाडत वतलें. सारस्वतांनी आमलो मेळावो भरून खरें म्हळ्यार- फुडली नदर-तांचे मदीं आसा हें दाखोवन दिल्लें आसा.

बरें मागून,

सतीश आमोणकार

वेळणें गोंय

ता. २०-५-९१

संपादक 'जाग'

'जाग' म्हयनाळ्याचें दुसरें वर्स फाटल्या मार्चांत सोंपून तिसऱ्या वर्सांत ताणें पावल घालां ही खूबच खोशयेची खबर जावन आसा म्हजीं तुमकां परबीं. 'जागांत येता तें साहित्य खऱ्यांनीच ऊंव पांवड्याचें आसता. तांतूत विवारांचें धन मेळटा. पुंजायता तितलें उणेंच दिसता. ना म्हणपाक तुमी दर अेका आंकांत जायत्या तरांचें साहित्य उजवाडा हाडटात. काणी जावं खेळ, ललील निबंध जीण, कविता ते भायर सदचीं सदरां- संपादप्याचें सांगप, इतिहासाचीं पातां, साहित्याचो नियाळ, विवारां-धार बी- हें असलें तरेकवार साहित्य आशिल्ल्यान आंकांची गोडी वाडटा. तरीय म्हाका कांय सुचोवण्यो करीन दिसता त्यो तुमी मानून घेवंच्यो.

१. नाता तितले अदीक खेळ उजवाडा हाडपाचो यत्न करचो.

२. कोंकणींत ललील निबंध खुबूच थोडे लोक बरयतात.

ललीत निबंधांखातीर खाशेली यवजण थारावची.

बरें मागून,

तुमचो

अंकुश गांवकर

मनशाचे जिणेची शोकान्तिका म्हळ्यार हीच की ज्या वस्तूंक सभाविकच मर्यादो आसतात तांच्यो त्यो मर्यादो तो अदीक लांबोवंक आनी विस्तारावंक सोदता; तो आपले मर्यादीत लांबायेचे निसणीक वोगीच सोपणां जोडून ती अनंतामेरेन पावोवपाचो यत्न करता.

- रवीन्द्रनाथ टागोर

गीता-सदांच नवी ताल्ल

खंयचेंय अक वरें पुस्तक अक खेपे वा दोन खेपे वाचूं येता. चडांत चड पांच, वा खेपे वाचूं येता. उपरांत, पुस्तक वाचून जें कितें मेळोवं येतालें तें मेळ्ळें अशें आमकां दिसता आनी आमी तें काडून आरमारींत दवरतात वा दुसऱ्यांक वाचूंक दितात.

परतें केन्नाय वाचूंक घेतलें जाल्यार पोन्ने अुगडास जिवे करपाखातीर घेतात आनी कांय खीण पोरणें जिवीत जियेवन पुस्तक आशिल्लें तशें आरमारींत काडून आमी दवरतात.

पुणून गीतेचें अशें जायना.

गीता सदां वाचची, वितलेय खेपे वाचची, आयुश्यभर वाचची-गीता वाचून जाली, तातुंतल्यान जें कितें मेळूं येतालें ते मेळोवन जालें; आतां तातूंत नवें कांय मेळपाची आसत ना, अशें केन्नाच दिसपाचें ना. गीतेंत वाचिल्ले खेपे कितें ना कितें नवें मेळत रावतलें.

हाचे कारण गीतेचो विशय : जिवीत.

जिविताचो अभ्यास केन्ना सोंपना.

मनीस जितो आसा तोंवर तो आपणाल्या वा भोंवतणच्या लोकांच्या जिवितांतल्यान नवें नवें कितें सदां शिकत आसता. ताका सदां नवे अणभव येत रावतात आनी ते जिविताच्या मुळाव्या तत्वांचेर सदां नवो अुजवाड घालीत रावतात. गीतेंत जिविताच्या ह्या मुळाव्या तत्वांची विसकावणी आयल्या देखून ती केन्ना पोन्नी जायना. गीतेतल्यान आतां मेळपाचें काय अुरूंक ना अशें आमकां केन्ना दिसना. परतो आमचो अणभव जितलो खोल तितलो गीतेचो आमचो समज खोल जायत वता. पयलीं समजल्ली ताज्याकूय चड खोलयेन गीता उपरांत समजुपाक लागता.

गीतेचो जल्म जालो कुरूक्षेत्राच्या मळार. हें कुरूक्षेत्र हरियाणांत सोदूंक वचपाचें न्हय. तें आमच्या काळजांत सोदून काडपाचें. काळजांत आमकां ते मेळ्ळें जाल्यार-

अके वटेन दैवी संपत (पांडव) आनी दुसरे वटेन आसुरी संपत (कौरव) हांचे मदीं अक धर्मयुद्ध नित्य

चलिल्लें थंय दिश्टी पडटलें. तशें समाजांत सोदून काडपाचें. अके वटेन दैवी संपत आनी दुसरे वटेन आसुरी संपत हांचे मजगतचें झूज थंयूय चलिल्लें पळोवंक मेळटलें.

गीता म्हणटा, 'तूं परमार्थीक-म्हळ्यार 'सीरियस' आसशीत जाल्यार तुका हें झूज चुकोवंक येवाचें ना. चक्रोवपाचे यत्न करशीत जाल्यार स्वधर्म आनी कीर्त दोनूय तूं होगडावन वसतलो. तुका हें झूज झुजचेंच पडटलें. झुजांत तूं पडलो जाल्यार तूं स्वर्ग जोडटलो, जिखलो जाल्यार जिविताचेर जैत जोडून जियेवंक पावतलो. सुखाच्या वा दुखांच्या चेपणाखाला तूं आपणाक चिड्डूं नाका. जिवितांत सुखांक आनी दुखांक कसलेच नितीक मोल ना. पावस वारो, वोत वा म्हणुंया शीं आनी गीम येतात आनी वतात तशीं सुखां आनी दुखां जिवितांत येतात आनी वतात तांचेर तुजी करणी निबून दवरूं नाका. सुख-दुखाक मोल ना तशें येस आनी अपेस, हार आनी जैत हांकांय व्हडलेंशें मोल ना हांचीय पर्वा तूं करूं नाका. तूं आपणा खातीर झुजना. 'सर्वभूतहितरत : झुजता हें लक्षांत दवर आनी मुखार वच. तूं अकलो पडला, हाचोय हुस्को करूं नाका. तूं तुजें काळीज अुन्नत कर. काळजान व्हड जा. लोक आपशींच तुजे फाटल्यान येतले. लोक सदांच व्हड मनश्याचे फाटल्यान गेल्यात. लोक फाटल्यान येनात म्हूण तं कांय करिना जाशीत जाल्यार तूच लोकांचें नाशें करतलो. तूं अीश्वराचो सेनीक हे विसरूं नाका. अीश्वर वऱ्या लोकांक सांबाळूंक आनी दुश्टांक निर्दाळूंक भौन भौन जल्म घेत रावला तो तुजे फाटल्यान आसा ह्या भावार्तांत तूं झूज...

म्हाका गीतेची अर्थावणी करपाची ना. म्हाका अितलेंच सांगपाचें आसा, गीता कितलेय खेपे वाचची, आयुश्यभर वाचची, आमकां नवें नवें कितें मेळत रावतलें.

अितलेंच गीतेचीं पारायणां यंत्रीक रितीन जावंक जायनात. मन जागरूक दवरून करूंक जाय. गीता सदांच आमकां धीर दितली, आधार दितली.

सदांच सांगाताक दवरपा सारको ग्रंथ हो.

दो. फ्रांसीस्कु लुईज गोमिश

— प्रो. शांताराम अनंत हेदो

‘हांव हिन्दुस्तानांत जल्मलां एका काळार ते काव्यांचे, तत्वगिन्यानाचें आनी अतिहासाचें पायणें आशिल्लें. पूण आयज तें तांचें थडें जालां. महाभारत रचतले आनी बुद्दिबळ सोदून काडटले कुळयेचो हांव. महाभारतांत आनी बुद्दिबळांत कितेंय तरी अमर आनी अनंत अशें भरिल्लें आसा. पूण हीं दोनय घडयतकें राष्ट्र आयज सोंपलां ! हिन्दुस्तानाचे स्वतंत्रतायेची हांव मागणी करतां’

येवरोपांत वचून भारताचे स्वतंत्रतायेची पोट-तिडकेन आनी किवाट्यान मागणी करपी दोतोर फ्रांसीस्कु लुईज गोमिश हो पयलोच भारती म्हणचो पडटलो.

‘पूत असो गुणस्त जावंचो की जाचो बावटो तीनय लोकांत फडफडचो.’

दोतोर फ्रांसीस्कु लुईज गोमिश हो अशेच तरेचो अक पूत जावन गेलो. आपल्या व्हड हावेसाचो बावटो संवसारभर फडफडावन ताणे आपले मायभुंयेक अुपाट भोवमान आनी कीर्त मेळोवन दिली. गिन्यानाच्या तरेकवार मळांचेर ताणें शिवरायल्या खर अजवाडान संवसारांतले व्हड व्हड पंडीत दिपकून गेले आनी तांच्या तोंडांतल्यान आपशींच अुतरां फुटलीं : ‘हो तर बुदवंतकायेचो राजा !’

तागेली बुदवंतकाय ‘ओंठ पिळ्ळ्यार दूद गळत’ अशे ल्हान पिरायेचेर सावन नदरेंत भरताली. पिरायेच्या आठव्या वरसा तो पुर्तुगेज भास भोव बरी अुलयतालो आनी चवदा वरसाचा जालो तेन्ना ताका लातीं, फ्रांसेज, अंग्लेज, मराठी बी भासो भोव बऱ्यो समजताल्यो. कोंकणी ही तर ताची मायभासच. हे भाशेचो खोलायेन अभ्यास करून ताणें तिची अक सुपुश्ली व्याकरणी बांदावळय तयार केल्ली.

नामनेचे फ्रांसेज कवी लामार्तीन हांगेलीं पुस्तकां ताणें हेच पिरायेर वाचून काडलीं. संवसारांत आजवेर गाजिल्ल्या व्हड व्हड मनशांभाशेनच तांगेले कुडिची पिराय कंवळी आसलो तरी बुद्दीन ते दुपटीन तिपटीन जाण्टे जाल्ले.

दोतोर फ्रांसीस्कु लुईज गोमिश हो साश्टीचो. ताचो जल्म नावेली गावांत ३० माय १८२९ ह्या दिसा जालो. ताचे आवयचें नांव आदेयोदात फ्रांसीस्क बाहेतु तर बापायचें फ्रांसीस्कु सालव्हादोर गोमिश अशें आशिल्लें. सांगतात ते भाशेन ताची आवय त्या काळारय शिकिल्ली आशिल्ली आनी ताचो बापूय तर अक नांवाजतो वैज

जावन गेलो.

दोतोर फ्रांसीस्कु लुईज हाचें मुळावें शिक्षण मडगावां आनी फुडलें लिसेवाचें आनी वैजपणाचें पगजे जालें. ह्या पुराय शिकपांत तागेले बुद्दिची तीखसाण दिसून आयली. आनी मेडिकल कॉलेजींतलें दोतोरकिचें शिक्षण तर ताणें अकवीस वर्सां जावंचे पयलींच सोंपयलें. ह्या शिक्षणांतली तागेली हुशारकाय पळोवन पुर्तुगेज सरकारान ताका सुरवेक मिलिटरी डॉक्टराच्या जाग्यार नेमलो आनी फुडें थोड्याच दिसांनी मेडिकल कॉलेजींतल्या प्रोफेसराचे सुवातेर ताका भोवमानान आपोवन व्हेलो.

अितल्याय ह्या वावरांतय तागेलें वाचपा-बरोवपाचें काम चलिल्लेंच. वावप, बरोवप, आनी अुलोवप हे तर तागेले निजाचेच गूण. रूसो, व्होल्तेर, कार्ल मार्क्स, स्टुअर्ट मिल, बिहक्तोर ह्यूगो अशा फाकिवंत जाणकारांचे ग्रंथ ताणें वाचिल्ले. भारती तत्वगिन्यान आनी संस्कृताय हांचो तर ताका व्हड अभिमान. व्यास वाल्मीकी कालिदास बी साहित्यकारांची ताका वळख आशिल्ली. तांचें साहित्य आनी सामान्यतायेन सगळेच भारती संस्कृतायेचें व्हडपण गावपाची संद येत जाल्यार तिचो तो पुराय लाव घेतालो.

भर जुवानपणांतच ताणें गोंयच्या नेमाळ्यानी बरोवंक आरंभ केलो. गोंयांत पुर्तुगेज भाशेंत भायर सरतल्या ‘बोलेती ओफिसियाल’ ‘अुल्त्रामार’ बी नेमाळ्यांनी तागेले जायते लेख येताले आनी गोंयचे व्हड व्हड मनीस ते वाचूंक आवडताले.

गोंयांत जायत्या संस्थांचें यजमानपण दिवन गोंयकार भावांनी तांचो भोवमान केल्लो. ‘ज्युता जेराल दू दिस्त्रीतु’ हे गोंयचे विधानसभेसारके नांवाजते संस्थेत तर तो कितलेशेच फावटी वेंचून

आयलो.

पूण तागेल्या गुणांचें खरें सार्क जालें तें १८६० वर्सा-
पुर्तुगालचे लोकसभेंत धाडपाच्या गोंयच्या प्रतिनिधीखातीर जाल्ल्या
वेंचणुकांनी. साश्ट आनी काणकोण वाठारांत जाल्ले वेंचणुकेंत तो
अकमतान जिखून आयलो. पुर्तुगालचे लोकसभेर वेंचून आयिल्लो
गोंयचो गांवकार असो हो एकलोच जाल्ल्यान गोंयकारांचें व्हडें
अभिमानांत फुल्लें आयलें जाल्यार तातूंत अजाप कसलें ?

दोतोर फ्रांसीशकु लुअिजाच्या आजवेरच्या वावराच्यो शिमो
आतां हंदावल्यो. मनासारकें काम करूंक ताका आस्कळविस्कळ
सुवात मेळ्ळी आनी तागेल्या सगल्यो अंतरीक शक्ती खळखळून
भायर फुटल्यो.

सगळीं मेळून तो णव वर्सां पुर्तुगालाक उरलो. पूण ह्या
ल्हानशा काळांत तो एक धीरवान आनी जागरून राजकर्णी, खोल
चिकित्सायेचो अर्थशास्त्री, प्रमाणीक इतिहासकार आनी नकसूद
साहित्यकार अशा तरेकवार नात्यांनी ताचो संवसारभर नांवलोकीक
जालो.

पयल्याच दिसा जेन्ना तो पुर्तुगेज लोकसभेंत वचून बसलो
तेन्ना ह्या काळसार आनी अकतीस वर्सांच्या गोंयकार तरनाट्याकडेन
पळोवन खंय तागेले हेर फिरंगी वांगडी भोंवयो अुबारून फुतफुतूंक
लागले : ' तो पळयात अेक अिदियान, अितलो भुरगो आनी येदे
व्हडविकेच्या ह्या दरबारांत ! '

हातुंतल्याच अेका व्हडविकेच्या मुणयारान पुर्तुगालच्या
वसणुकांक लोकसभेंत बसपाचो हक आसचो न्हय असो त्याच दिसा
अेक थाराव मांडलो. आपले म्हणणेक ताणें दोन कारणां दिलीं.
अेक म्हळ्यार अिंग्लंडासारक्या अेका व्हड आनी देख घेवपासारक्या
देशान अशे तरेचो हक आपल्या वसणुकांक दिल्लो ना ; आनी दुसरें,
पुर्तुगेज वसणुकेंतले लोक अजून अन्नाडी आनी रानवटी अवस्थेंत
आसात.

हीं अुतरां आयकून दोतोर फ्रांसीशकु लुअिजाच्या कपलाक
सणसण मारले. तागेल्या शिरंवांनीं भर जुवनिचें रगत खेळटालें.
पूण खिणभर ताणें आपलो राग गिळ्ळो आनी आपले अूब भारती
संस्कृतायेक सोबसारके शांततायेन पूण ' मुदयेर थीक ' म्हणटात
ते भाशेन तागेल्या विचारांच्यो तिसत्यो वादांच्यो करून त्यो वाच्यार
हुबयल्यो. ताणें म्हळें :

' अिंग्लंड हो अेक व्हड आनी बरे देखीचो देस हातूंत
अिल्लोय दुबाव ना. पूण ताचेपरस व्हड आनी चड देखीचीं अशीं
कांय पवित्र तत्वां आसात आनी तीं सांगतात की अेका स्वतंत्र
देशान आपल्या हजारांनी लोकांक राजकी हकांची मनाय करप-
दुर्दैवान तांणीं वसणुकेंत जल्म घेतला देखून-हाची सारकी वायट
देख दुसरी ना ! '

मागीर, ' वसणुकेंतले लोक रानवटी ' हे तांगेले म्हणणेचो
निशेध करून गोमिश हाणें म्हळे :

' म्हाका हेर वसणुकांची चडशी वळख ना. पूण आमगेलो
देस जाल्यार खूब पोरण्या काळापसून व्हड संस्कृतायेचो. आमच्या

लोकांनी फकत मनोसजाती संबंदानच विचार केला अशें न्हय तर
मोनजरीच्या बरेपणाचोय विचार केला.' मागीर अहिंसेची व्हडवीक
गावन ताणें म्हळें : ' हिंदुस्तानांत अशे कांय धर्मग्रंथ आसात की
तांगेल्या जेवणाखाणांत कसलेंच मास येना. तांगेले हात सगल्या
रगतापसून निवळ आसात. थंय हजारांनी लोकांक वाचूंक बरोवंक
येता. आनी निमाणें सांगवेलें म्हळ्यार आमच्या देसांत सव्या
शतमानांत अशेच तरेची लोकसभा आशिल्ली आनी तिचे नेम आनी
कारभार हेच सभेभाशेन चलतालो.'

हें तागेलें सणसणीत अुलोवप आयकून सगळी लोकसभा नप
जाली. ज्या मुणयाच्यान वसणुकांतल्या लोकांक कुस्कुटायल्ले
तो धरून सगल्या वांगड्यांनी दोतोर फ्रांसीशकु लुअिजाची फाट
थापटिली आनी दुसऱ्या दिसाच्या नेमाळ्यांनी ताची खूब तुस्त
करून तागेलें अुलोवप छापलें.

अशे तरेचीं तागेलीं सगलींच उलोवपां बुदवन्तवायेचीं आनी
तेजवन्त आसतालीं.

आपले भारती संस्कृतायेचो ताका खूब अभिमान ! येदे
व्हड संस्कृतायेचो देस अिंग्लंडाच्या शेकातळा आशिल्लो पळोवन तो
खंती जातालो.

पुर्तुगालाक पावलो तेन्ना रोखडोच लामार्तीन ह्या फांकिवंक फ्रेंच
कवी वरवीं ताणें अस्तेंतेकडल्या लोकांक अेके अप्रूप चिटमैतल्यान
आपली वळख करून दिल्ली. ते चिटींत तागेलो हो किवाटो अुकतो
जाता. तो बरयता :

' हांव हिंदुस्तानांत जल्मलां. अेका काळार तें काव्याचें,
तत्त्वगिन्यानाचें आनी अितिहासाचें पायणें आशिल्लें. पूण आयज
तें तांचें थडें जालां. महाभारत रचतले आनी बहिष्कळ सोदून
काडटले कुळयेचो हांव. महाभारतांत आनी बुद्दिगळांत कितेंय तरी
अमर आनी अनंत अशें भरिल्लें आसा. पूण हीं दोनय घडयतलें
राश्ट्र आयज सोंपलां ! हिंदुस्तानाचे स्वतंत्रतायेची हांव मागणी
करतां ! '

येवरोपांत वचून भारताचे स्वतंत्रतायेची पोटटिडकेन आनी
किवाड्यान मागणी करपी दोतोर फ्रांसिश्कु लुअिश गोमिश हो
पयलोच भारती म्हणचो पडटलो.

दोतोर फ्रांसिश्कु लुअिश गोमिश हांगेल्या पार्लमेंटांतल्या, जावं
पार्लमेंटाभायल्या वावराचो नियाळ केलो जाल्यार जात, कात, धर्म,
सत्या आनी पयसो हाका लागून पिडिल्ल्या, नागवल्ल्या लोकांचीं
सगळीं आडमेळीं आनी आडखळी हुमटावन अुडोवन तांची जीण
तांकत तितली सुखी करप होच अेक हावेस ताणें आपल्या काळजांत
पोशिल्लो आनी हेच नदरेंतल्यान ताणें आपल्या वावराची दिशा
थारायली. आनी तिवूय आपल्याक कसल्याच सुवार्ताच्या मोयपासांत
घुस्पावन घना आसतना.

दुडू आनी सत्या आशिल्लो अेक मनीस तीं नाशिल्ल्या दुसऱ्या
मनशाचेर शेंक कसो चलयता हाची भोव बरी चिकित्साय ताणें अेक

फात्यां उठचे उठून परते कामाक वचूंक जाय.'

‘हांवे खंय तुमकां आडायलां?’ तिणें म्हळें ‘पूण एकच सांगतां, परते म्हूण तुमी केन्नाय हुमकळून वशात जाल्यार म्हाका खाशात! पोरांचो सोपूत आसा-’ आनी थोड्या वेळा उपरांत जेन्ना ती उलयली तेन्ना तिच्या दोळ्यांक व्हांवती लागिल्ली.

‘देव तुमकां हाची जाप विचारतलो आं...’

ते उपरान्त कितलो वेळ ती कुशीक न्हिदिल्ल्या शामूक सांसपीत सांसपीत रडपाचो वोग घालयताली देवाक खबर.

वैकुंठबाबाक बरोच वेळ न्हीद आयली ना. ताज्या दोळ्यांसांमकार सकाळचो तो प्रसंग नाचतालो. कळाव जाल्लो देखून ताणें धांवत धांवत स्टेशन गांठलें. गाडी प्लॅटफॉर्म आयिल्ली. इस्काद देवनाफुडें पयलो डबो मेळ्ळो तातूंत तो चडलो. ना-ना, डब्यांत न्हय, डब्या भायर हुमकळ्ळो. भितर पांय दवरूंक लेगीत सुवात नाशिल्ली तो गाडयेंतल्यान असो केन्नाच वचनाशिल्लो. गर्दी आशिल्ले गाडयेंत तो चडय नाशिल्लो. पूण ही नवी नोकरी लागतपसून, आज स-एक म्हयने जाले, ताका तो धोको पत्करचो पडटालो. तातूंत आयच्या सारको प्रसंग म्हळ्यार आयचोच. गाडी फास्ट आशिल्ली.-डबल फास्ट. स्टेशनां एका फाटल्यान एक फाटीं पडटालीं; तसो तो डब्याचे वारांव बोटांनी घट्ट धरतालो. मोडणार गाडी वळ्ळी तशें भितर उब्या आशिल्ल्या लोकांचो भार ताजेर लवडलो, आनी तो अकस्मात वाडलो. ताणें पावलां घट्ट दामून धरलीं आनी आपणाक सांवरून घेतलें.

‘अरे क्या करता है रे तू उल्लू? हमको गिरा देना है क्या?’ बगलेक आशिल्ल्या मनशान ताका तिडकीन विचारलें.

वैकुंठबाब मातसो लजलो; ताणें ताजी माफी मागली. गाडयेच्या दारांतलो मदलो खांब घट्ट हातांत धरलो आनी तितलेभितर मातसो कडेक सरपाचो यत्न केलो. मुखावयले, वेगान धांवते जमनीचेर ताजी

नदर गेली. ताका दिसलें, जमनीवयल्यान फातर तांजे दिकान उसळटात. ताणें दोळे धांपून घेतले. पयलीं तो केदेय व्हाडले गदेंत वाट काडून भितर घुसतालोच. पूण आज धा बारा वरसां जालीं, ताज्यांत तें त्राण उरूंक नाशिल्लें. त्या वेळार ह्या शारांत तितली वसतीय नाशिल्ली. आज रस्त्यांतल्यान चलता आमननाय उस्वाम लेगीत घेवंक जायना.

तो घुसमटूंक लागलो. ताणें दोळे उकते केले. तशें केल्यार हुस्वास नोट घेवंक जातलो अशें ताका दिसिल्लें, पूण उकते केल्ले मात, सगला संवसारच घुंवता अशें ताका दिसलें. सकाळचें, पावणेगवांचें वोट लेगीत ताका सोंसना जाडे. सगलो देह ताजो हुमेन चिप-चिपलो. आनी तोंडावयल्यान हुमेच्यो पांवळ्यो व्हांवंक लागल्यो. सुर्याच्या वोटान चकचकताले ते रूळ जवनीवयल्यान उठून ताज्या काळजांत रोमतात अशें ताका दिसूंक लागलें. ताजे हात हुमेन भिजिल्ले. आनी लोखणी खांब्याक आंबळून धरिल्ली मूठ सगळ जावंक लागिल्ली. तो सगलोच काचा-बूल जाल्लो.

‘क्या हो रहा है? बराबर खडा रहना’ म्हऱ्यांत आशिल्ल्या मनशान ताका दटावन म्हळें.

वैकुंठबाबान काकुळटे नदरेन ताजेकडेन पळें आनी अचकीत, तेन्नाच ताका ताच्या पायांपोंदची फळी निखळटा असो भास जालो. दुसऱ्याच खिणाक ताजो दुसरो पांय धोपराकडेन वांकडो जालो. ताणें खांबो तरांटलो; ताजो एक पांय हुमकळू लागलो. हात निसरलो. तो मानविरयत जालो. ताणें किळांच मारली.

‘वांचया, वांचया.’ आनी घट्ट दोळे धांपले.

‘कंबख्त’ कोणें तरी ताजेर धेंगसो धालो.

दुसऱ्याच खिणाक कोणा एकाचो सशक्त हात ताजे कमरे भोंवतणी पडला अशें ताका जाणवलें. आनी त्या आधारार तां ते फळयेर एका पायांन उबो रावलो.

‘मर जाना है बेवकूफ? घरमें कोई रोनेवाला है या नहीं?’ म्हऱ्यांतलो मनीस ताका तापयतालो.

‘आसा बाबा, आसा. जायतीं रडपी

आनीकूय

देंव रे बाबा,
देंव,
आनीकूय
खोलायेंत देंव...
पेंव रे बाबा,
पेंव;
आनीकूय
हुंवारांत पेंव...

— शंकर रामाणी

आसात.’ वैकुंठबाबान कडकडत ताका आयकूंक येता ना येता अशा आवाजांत जाप दिली.

गाडी ‘स्लो’ जाली स्टेशन आयलें.

‘सो अव उतर जाव. फिर कभी फूटबोर्डपर खडा रहनेकी कोशीस मत करना’ त्या मनशान प्लॅटफोर्माचेर ताका धुकलून म्हळें.

वैकुंठबाब थंयच बसून रावलो. ताजीं गात्रां अंदून आयिल्लीं. ताज्यांत उबो रावपाची शक्त नाशिल्ली. तें कित्याक, ताजो जीव वांचोवपी त्या तरण्या मनशाचे दोन उतरांनी उपकार मानपाचें लेगीत त्राण ताज्यांत नाशिल्लें. ताजो पुराय देह थरथरतालो. दोनतीन गाडयो ताणें सोडल्यो. अर्द वरान लंगडत लंगडत तो जेन्ना दुकानांत पावलो तेन्ना शेटीन ताका खूप तापयलो. रातिचो आनीक एका जाग्यार देड दोन वरां ‘पार्ट टायम’ करून तो घरा परतलो तेन्ना ताका खूबच कळाव जाल्लो. जेविनासतना, बायलेक उठयनासतना तो न्हिदलो. मध्यान रातीर तो किळाच मारून जागो जालो. सकाळचो तो सगळो प्रसंग ताका सपनांत जशाचो तसो दिसलो. उपरान्त ताजो मात लेगीत दोळो लागलो ना.

फुडेंफुडें ताका परतेंपरतें हेंच सपन पडूंक लागलें. मध्यान रातीर किळाच मारून तो जागो जातालो. ते खबरीक आतां दोन म्हयने (पान १८ चेर)

भूमवत्तराज

मूळ बरोवपी : जॉन बुनयान रूपकार : माणिकप्रभू नायक गावणेकार

जॉन बुनयान हाचो जल्म इंग्लंडांतल्या एका खेड्यांक १५२८ वर्सा जालो. लग्न जायमेरेन ताका व्हडलेशे कोण कळखनाशिल्ले. लग्ना उपरांत ताचे बायलेन तांका धर्मीक विचारांकडेन व्हरून ताचे जिणेंत एक व्हड परिवर्तन घडोवन हाडलें. ती खासा खुबच धर्मीक वृत्तिची आशिल्ली. बुनयानाक ताचे जिणेच्या फुडल्या काळांत 'Bishop Bunyan म्हण लोक पाचारूंक लागले ताचें' 'द पिलग्रिम्स प्रॉग्रेस' हें पुस्तक पयलें उजवाडा आयलें १६७८ त. आनी १६८५ मेरेन त्या पुस्तकाच्यो धा आवृत्त्यो भायर सरल्यो इतलें तें लोकांचे आवडीक उतरूंक पाविल्लें. तांतल्यो कल्पना, विचार हे तशे कितें नवे नाशिल्ले पूण ते मांडटना तांणी उपकारयल्ली सोपी आनी सुलभ इंग्लीश हेंच त्या पुस्तकाचें खाशेलेपण जावंक पावलें.

ह्या अश्या नामनेच्या पुस्तकाचो रूपकार करपी आसात प्रो. माणिकबाब नायक गावणेकार.

सत्यवानाच्या मनांत आतां घालमेल जाली. पूण ताणें मनांत कितेंय तरी थारायलें. हो मनीस सांगता तें खरें आसत जाल्यार हाचेंच आयकूंक जाय. ताणें धोरणी मनशाक म्हळें, 'त्या प्रमाणीक मनश्याकडेन वचपाची वाट खंयचो?'

धोरणी मनीस : पलतडी आसा तो दोंगर तुका दिसता न्हय ?

सत्यवान : दिसता तर ?

धोरणी मनीस : त्या दोंगरा पेल्वान तुका वचूंक जाय. दोंगराच्या पायाकडेन जें पयलें घर लागता तें ताचें घर. अशें म्हूण धोरणी मनीस दुसरे वाटेन गेली. वाट ल्हव ल्हव अशोर जायत गेली. आरे तो पळे सत्यवान, मशीन रावलो. कित्याक काय रावलो तो? तो दोंगरा चडपाक लागलो. पूण ताका वाटच मेळना जाली. तो दोंगर चडपाक लागलो. तसो ताका तो उंचच ऊंच दिसूंक लागलो. कितलो रे ऊंच हो दोंगर ! फुडें फुडें तर वाट कड्यावयल्यान वचूंक लागली.

सत्यवान एकेक पावल सांबाळून घालतालो. आतां तर सत्यवानाक रावचेंच पडटलें. केन्ही व्हडली रे गाळ ही. सकयल पळेल्यार घुंवळा येताली. आनी वयर पळेल्यार कडो सामको फुटून पडटा काय जातालो. फुडें पावल घालत भंयाचें आशिल्लें. आनी सत्यवानाची तोंव गत जाल्ली. कडो कोंसळून पडलो तर ! म्हूण तो थंयच रावलो. कितें करचें तेंच ताका कळना जालें. आनी खांद्यावयलें वजेंय आतां जड लागपाक लागलें. त्या दरवट्याकडेन वतना लागतालें ताचे परस चड. पळे, दोंगरांतल्यान उजा लोळ दिसतात. लोळ पळोवन सत्यवान गर्भगळीत जालो. हातूंत आतां लासून वतलो अशें ताका दिसलें. ताच्या आंगांतल्यान घामाच्यो पावळ्यो व्हांवक लागल्यो. तो थरथरपाक लागलो. धोरणी मनशाची सांगणी आयकली हाचें ताका आतां वायट दिसपाक लागलें. तो तसो उबो आसतना कोणतरी ताचे दिवेन येतालो.

हय. देवदूतच आशिल्लो तो. तो येता तें पळोवन सत्यवानाक लजिल्लेवगी जालें. देवदूत जितलो लागीं पावता तितलो सत्यवानाक ताचो भंय दिसूंक लागलो. देवदूत ताचे म्हऱ्यांत आयलो. सत्यवानाकडेन ताणें रागातच पळेलें आनी म्हळें, 'आरे सत्यवान, तूं हांगा कितें करता ? पूण सत्यवान कितें बुलयतलो ? ताका कितें उलोवचें तेंच कळना जालें. तो गोंडळो. तो देवदूता सामकार बोगीन रावलो.

देवदूत : आरे, त्या नासाडीच्या शारांत तूच रडटालो न्हय रे ?

सत्यवान : हय. हांव व तो.

देवदूत : हावें तुका त्या व्हडल्या दरवट्या वटेन वचपाक सांगिल्लें न्हय रे ?

सत्यवान : हय सांगिल्लें.

देवदूत : मागीर इतले बेगीन ते वाटेन वचपाचें सोडून कित्याक दिलें ? आतां तूं ते वाटेपसून चडच पयस पावला.

सत्यवान : येतना हांव त्या निरशेवणेच्या फोंगांत पडलों. त्या फोंगांतल्यान भायर सरता थंय आसां एक मनीस मेळ्ळो. ताणेच म्हाका लागसार आशिल्ल्या गांवांत वचपाक सांगलें. थंय खंय एक मनीस रावता. जो म्हज्या खांद्यावयलें वजें देवयतलो.

देवदूत : तुका आतां जो मनीस मेळ्ळो न्हय, तो कसो आसा ?

सत्यवान : तो बरो मनीस आसा सो दिसता. म्हजेबराबर तो कितलोसोच वेळ उलयतो. तागेली सांगणी म्हाका पटलीच बी. म्हूण हांव हे वटेच्यान आयलों. पूण जेन्ना म्हाका आकांताचा दोंगोर दिसलो तेन्ना हांव हांगाच थांबलों. फुडें गेल्लों जाल्यार मरतलोंच आशिल्लों हांव.

देवदूत : तुका त्या मनशान कितें कितें सांगलें ?

सत्यवान : हांव खंय वतां, कित्याक वतां म्हूण ताणें विचारलें. ते प्रमाण ताका हांवें सगळें सांगलें.

देवदूत : मागीर कितें म्हणूंक लागलो तो ?

सत्यवान : म्हाका भुरगीं बाळां आसात काय म्हूण विचारलें. म्हज्या खांद्यावयल्या

वज्याखातीर म्हजें मन कित्यांतच करमना अशें हांवें ताका सांगलें.

देवदूत : मागीर ताणें कितें म्हळें ?

सत्यवान : हांव खंय वतां, कित्याक वतां हें ताका समजले उपरांत ताणें म्हाका ही वाट दाखयली. तुवें दाखयल्या तिचे परस ही वाट बरी आसा अशें ताणें म्हळें. हे वाटेन गेल्यार सकशां येवपाचीं नात. अशेंय ताणें म्हळें. 'निनी' म्हूण अक खंडे आसा. थंय कोण कोण मेळटले तें लेगीत ताणें सांगले. पूण आतां कितें करचें हेंच म्हाका समजना, अशें म्हणत सत्यवान रडपाक लागलो. आनी ताणे देवदूताचे पांय धरलें. देवदूतान ताका उठयलो आनी म्हळें 'आरे सत्यवान, असो भियेवंक नाका. धीर धर. मनशान सदांच देवाचेर भावार्थ दवरचो अशें त्या देवाच्या पुस्कांत बरयलां मरे ? श्रद्धा नासत जाल्यार तो मनीस कसलो ? मनीस चुकता. तूं कांय भियेवं नाका. ईश्वर हो दयेचो सागर, तो तुका क्षमा केलेबगर रावचोना. आतां हांव सांगतां तें आयक.'

सत्यवानाच्या जिवांत जीव आयलो. तो बारकायेन आयकूंक लागलो. देवदूतान फुडें म्हळें 'आरे, तुका जो मेळ्ळो, ताजें नांव धोरणी मनीस.

धोरणी मनीस तो देवाचे आड आसा देखूनच तो तुजे वरी मनशाक बरे वाटे-वयल्यान पयस व्हरता. आरे, केन्ना केन्ना त्या गांवांत वचून देवाचे वाटेंत अशीं आडमेळीं हाडपाची संवयच आसा ताका. सदांच मनशान तीन गजाली पासून सावचीत रावचें.

१) असल्या मनशाचेर केन्नाच विस्वास दवरूं नाका ताणें कितलींय आपले वाटेर आडमेळी हाडलीं तरीय आपली वाट सोडूं नाका. तूं जर सरळ त्या दरवट्या मेरेन चलूंक लागिल्लो जाल्यार तू तेन्नाच सुखी जातलो आशिल्लो. असल्या मनशाचो सदांच दुस्वास कर.

२) सत्याचे वाटेवयल्यान पयस वचूं नाका. कितल्योय अडचणी आयल्यार लेगीत ईश्वराचेर सद्धा दवर.

३) असल्या मनशाच्या वाऱ्याक लेगीत रावूं नाका. तो तुका केन्नाच सुखी रावूंक

दिवचोना. आनी हें पळ्ये, ज्या कायदे पंडीता सरिं तुका तो धाडूंक सोदतालो तो कोणाचों पूत खबर आसा तुका ? शिंदळकी करपी बायलेचो तो पूत.

सत्यवान : अशें ?

देवदूत : आनी हें पळ्य, ती दोंगुल्ली आसा न्हय, ती गुलामपणाची. तो कायदे पंडीत, ताजो आवय, भाव ही सगळीं गुलामपणान रावतात. खासा गुलाम आशिल्लो तुज्या खांदावयलें वजें ल्हव कशें करतलो ? धोरणी मनीस हो दुस्मान आमचो. आनी कायदे पंडीत अक नंवरचो फटींग आनी ताजो तो दिवटो पूत 'मोगाळ वागणूक' खांपो चोर. म्हजेरतूं विस्वास दवर.

अितल्यान देववाणी लेगीत जाली. 'सत्यवान, देवदूत सांगता तें खरें आसा. ताजेर भावार्थ दवर' हो आवाज सगळे कडेन घुमूंक लागलो. दोंगुल्लेंतल्यान उजाचे लोळ दिसूंक लागले. सत्यवानाक धोरणी मनशाचें आयकलें म्हूण वायट दिसूं लागलें. ताणें देवदूताचे पांय धरले आनी म्हळें, 'तर मागीर हांव त्या दरवट्या दिकेन वचूं न्हय ? तुका राग येवंक ना मू. हांव धोरणी मनशाचें आयकलें म्हूण. म्हाका देव क्षमा करतलो मू ?'

देवदूत : तुवें केलें तें व्हड पातक. बरी वाट सोडून तूं वायट मार्गक लागलो हें तुवें वरें केलें ना. पूण व्हडल्या दरवट्या वयलो मनीस तुका भितर घेतलो. तुजे सारक्या लोकांक तो आपलो मानता. पूण तूं घट मतींत दवर, परतो हे वाटेन वचूं नाका. ताजो परिणाम बरो जावचोना. सत्यवानात ताका नमस्कार केलो. देवदूतान ताका आशीर्वाद दिलो आनी तो अदृश्य जालो. सत्यवान मागीर त्या व्हडल्या दरवट्या वाटेन वचपाक लागला. तो सरळ वतालो. हेवटच्यान तेवटच्यान पळे नाशिल्लो. वाटेर कोणाचकडेन तो अुलयनाशिल्लो. परती कोणेय आडवाट दाखयली जाल्यार त्या दरवट्या कडेन पाव मेरेन तो आनीक खंयचेय गजालीचेर विचार करूंक तयार नासलो. चलत चलत तो त्या दरवट्याकडेन पावलो. दारांतच व्हडली पाटी लायिल्ली.

तिचेर बरयल्लें 'दारां मार, मागीर दार उगडटलें.' ताणे दारां मारलें. एकदां, दोनदां, तो एकासारको म्हणत आशिल्लो. 'म्हाका भितर घेता मू ? हांव वायट आसून लेगीत म्हाका भितर घेतलो, जाल्यार देवाचे म्हजेर उपकार जातले !' शेवटाक एके बायलेन दार उकतें केलें. ती थंड आशिल्ली. सादेन न्हेगिल्ली. तिचें नांव आशिल्लें 'सदित्सा.' तिणें सत्यवानाची आस्तेन आनी मायेन चवकशी केली. तो कोण, खंय साकून आयला, ताका कितें जाय, हें सगळें तिणें ताका विचारलें. तेन्ना सत्यवानान म्हळें, 'हांव एक गरीब ब्राह्मण. हांव नासाडी शारांतल्यान आयलां. अमर राज्यांत वचपाक हांव भायर सरलां. थंय वतकूच पातक म्हाका लागचेंना. हांव मुक्त जातलों. हेवटच्यान वाट वता म्हणून म्हाका सांगलां. म्हाका भितर वेशी ?'

सदित्सेन म्हळें : हय तर. तुका भितर घेतांच.

तो भितर येतना ताका कोणेतरी फाटल्यान ओडलो. हें अशें कितें काय म्हूण ताणें सदित्सेक विचारलें. ती म्हणूंक लागली, त्या दोराक तेंकूनच एक कोट आसा. त्या कोटांत एक पाडो राखेस रावता. भितर कोणेच येवचें न्हय अशी ताची अित्सा आसता. देखूनच तो भितर येवपी लोकाचेर वाण मारता. पूण तुका हांगा वच म्हूण कोणें सांगलें ?

सत्यवान : देवदूतान. तुमच्या दारां मारलें म्हणटकच म्हाका वाट दाखयतलीं अशें म्हाका ताणें सांगलें.

सदित्सा : वाट हांगच्यान सरळ आसा. भियेवं नाका.

सत्यवान : कश्ट घेतिल्ल्यान आतां म्हाका सूख मेळपाक लागलाशें दिसता.

सदित्सा- पूण कितें रे, तूं एकटोवसो कसो आयलो ? तुजे वांगडा कोणव कसो आयलो ना ?

सत्यवान : हांव जसो दुख वळखूंक पावलों तसो दुसरो कोणव वळखलो ना. कितें सागूं तुका ? खासा म्हजी बायल, म्हजीं भुरगीं म्हाका येवंक दिनाशिल्लीं म्हजे शेजारी तर

म्हाका आडावंकच लागले. पूण हांवें थारायलें तशेंच केलें. देखूनच हांव येवपाक पावलों. इतलेंच न्हय म्हजे शेजारी 'हटी, मवाळ, म्हजे फाटल्यान आयले. हांव तांचें आयकना अशें पळोवन हटी परतो गेलो. मवाळ म्हजे बगबर येतालो. पूण येतना वाटेर आमी निरगुणेच्या फोणांत पडले. जालें. मवाळाची तकली फिरली. तो परतो गेलो. पूण हांव म्हजो हेतू सोडपाक तयार नाशिल्लों. देखून हांव हांगा मेरेन पावलों.

सदित्सा : शी बाये, कितें मनशाचो हो सभाव. दैवीसूख ताका भितलें उण्या मोलाचें कित्याक दिसता ? इल्लेशे कश्ट लेगीत सोसूनजो ताज्यान ?

सत्यवान : त्या मोवाळ मनशाक हांव कित्याक दोश दिवं ? हांव लेगीत धोरणी मनशाचे सांगणे प्रमाण परतो गेलो ना ?

सदित्सा : तो आनीक तुका मेळ्ळो ? ताणे तुका कायदे पंडीताकडेन व्हेला आसतलो न्हय ? तो दुसऱ्यांक फटोवपाक तरबेज आसा.

मागीर सत्यवानान तिका सगळी खबर सांगली. दोंगरा मेरेन तो कसो गेलो, थंयच्यान तो कसो आयलो हें सगळें सांगून म्हळें 'नशीब म्हजे, म्हाका देवदूत मेळ्ळो. देवाची कृपा. ताणेंच म्हाका वाट दाखयली.

सदित्सा : कांय भियेवं नाका म्हजेवांगडा यो. हांव तुका वाट दाखयतां. ती अशीर वाट दिसता न्हय ? तेच वाटेन थंय वचूंक जाय. आरे, सूख मेळोवपाचें आसा जाल्यार कितल्याशा संकश्टां सामकार वचचेंच पडटा. साधू संत आनी कितलेशे व्हड मनीस हेच वाटेन गेले. आनी तीच सरळ वाट आसा. आनी तूंय तेच वाटेन वच.

सत्यवान : हांव नवखो आशिल्ल्यान वाट बी चुकचोंना मू ? वेगळे वेगळे फांटे फुटले तर कितें करपाचें ?

सदित्सा : आडवळणां खूब आसतलीं. जी सरळ पूण अशीर वाट आसा तीच बरी वाट.

सत्यवानान सदित्सेक बेश्टेंच विचारलें 'म्हजे फाटीर हें जें वजें आसा तें तूं ल्हव करशी ? कित्याक जाणा, आतां मेरेन त्या वज्यांतल्यान म्हजी सुटका जावंक ना.

सदित्सेन म्हळें, 'कांय दीस तुका रावचें पडटलें. ज्या दिसा तूं मुक्त जातलो त्याच दिसा तुजो वज्या भार ना जातलो.

सत्यवान मागीर फुडल्या मार्गाक लागलो. कांय वेळान तो 'बोध करपी' म्हणटा ताच्या घराकडेन पावलो. सत्यवानान म्हळें, 'हांव नासाडी शारांतल्यान आयलां आनी अमर जीण जगपाखातीर हांव देवाच्या सांगतान रावंक सोदतां. तूं बरें मार्गदर्शन करतलो म्हूण हांव तुजे कडेन आयलां.'

बोधकरपी : यो भितर यो.

बोधकरण्याचे कुडीत वणटीचेर रेतरेचीं चित्रां लायिल्लीं. एका चित्राकडेन बोट दाखोवन सत्यवानान त्या चित्राविशीं विचारलें. बोधकरण्यान म्हळें 'त्या चित्रांतलो जो मनीस आसा तोच तुजो फुडलो गुरू. तोच तुका योग्य वाट दाखयतलो. बोधकरपी मागीर ताका दुसरे कुडींत घेवन गेलो. ती कूड धुल्लान भरलेली. बोधकरण्यान एका सेवकाक आपयलो. ताका कूड निवळ करपाक सांगलें. निवळ करता आसतना सत्यवानाचो गळो धुल्लान सुकून गेलो. मागीर एके सुंदर अप्सरेन ते कुडींत उदाक मारलें. आनी कूड निवळ जाली. हाचो अर्थ कितें काय म्हूण सत्यवानान विचारलें. बोधकरण्यान म्हळें, 'कूड म्हळ्यार मनशाचें काळीज कशें काळजाचे भितरच देव आसता. पूण तो आमका दिसना. कित्याक ? खबर आसा तुका ! हो धुल्ल म्हळ्यार कितें शें दिसता तुका ? आरे आमी केल्ल्यो चुको दुसऱ्याचो द्वेष करप आनी सुवार्थ सादा. मनीसपण दवरप ना. आरे, ह्या आनी असल्योच करण्यो म्हळ्यार धुल्लाचे कण. आनी हे खातीरच मनशाक मनशाच्या काळजांत कोण आसा हाचें भान नासता. खरें म्हळ्यार सुखच आमचे सामकार नमळायें उबें नासता. पूण ताचेकडेन ते नदरेन कोण पळेता ? आतांच पळे. उदक मारप म्हळ्यार मोगाचें उदक शिंपडावप. मनशान मोगाची शिंपडावणी केली जाल्यार सगळ्या संवसाराचें वजें ल्हव जातलें. मागीर सासणाचो आनंद मेळपाक, सासणाची

खोशयेभरीन जीण जगपाक कितलोमो वेळ लागतलो ? मागीर बोध करपी ताका दुसरे कुडींत घेवन गेलो. थंय दोन ल्हान भुरगीं बशिल्लीं. एकल्याचें नांव इर्शा आनी दुसऱ्याचें नांव सहनशिलताय. इर्शा सदांच फडफडत आसतानें सहनशिलताय स्फूर्त दिणे आशिल्लें. ह्या दोंगांचोय स्वभाव असो कित्याक ? सत्यवानान बोधकरण्याक विचारलें. बोधकरण्यान म्हळें 'आरे, तांच्या धनयान तांकां जें कितें जाय ते खातीर दोन वर्सां रावपाक सांगलें. पूण इर्शेक ते आत्तांच जाय. सहनशिलताय मात रावपाक तयार आसा. इतल्यांत एका मनशान भोव बऱ्यो वस्तू आशिल्ली पोती इर्शे मुखार ओतली. सहनशिलतायेकडेन इर्शेन कुचाळपणान पळेलें आनी त्यो वस्तू उबारल्यो. हें पळोवन बोधकरपी मनशान सत्यवानाक म्हळें, 'हीं दोन भुरगीं म्हळ्यार ह्या संवसाराचीं दोन प्रतिकां. इर्शा म्हळ्यार आतांचो संवसार आनी सहनशिलताय म्हळ्यार फुडाराक येतलो तो संवसार. कांय मनशांक सगळ्यो गजाली ह्या संवसारांत आतांच जाल्ल्यो जाय. एक खीणलेगीत तांच्यानी रावं नज. एका खिणाच्या सुखाखातीर तें सगळें सूख हांगडावपाक तांकां कांयच दिसना. आपली जीण तीच बरी अशें तांकां दिसता. ह्या संवसारांत दुसरें कितेंय वरें आसूंक शकता हें ते मानपाक लेगीत तयार नासतात. मागीर ते आनीक वाट कितें पळेतले ? तांकां तांगेल्या शेणाचे गायरींत रावपाकच सूख दिसता. तांगेले शेणाचे गायरीपरस दुसरेकडेन खंयतरी सुंदर तळीं आसूंक शकता हेच ते मानपाक तयार नासतात. इतलेंच न्हय तर तांगेल्या शेणागायरीचो आवाट लेगीत तांच्यानो पळोवंक नज. मागीर नवो आवांट कसो पळेतले ? म्हूण उतावीळ जांव नाका. सहनशिलतायेक आतां जरी त्रास जालो तरी फाट्यां जें सूख तिका मेळटलें तें कोणच तिचें व्हरूंक शकचोंना. आनीक एका जाग्यार सत्यवानान उजो पळेलो. उजाचे लोळ एकासारके वयर येताले आनी एक मनीस तो उजो पालोवपाचो यत्न करतालो. पूण उजो पालव नासतना वडच पेड्डालो. त्या उज्या-

वडेन बोट्ट दाखीवन बोधकरपी मनशान म्हळें, 'हो उजाचो लोळ म्हळ्यार काळजांत मोग आसा ताचो लोळ. तो उजो पालवचो म्हूण दुश्ट मनशां यत्न करतात. हो मनीस त्या दुश्टाचें प्रतीक. पूण तो उजो कित्याक वाडवना जाणा तूं ? काळजांत आशिल्लो देव मायेचें, मागाचें तूण तातूंत ओतीत आगना. ते खातीरच मनशां अजून लेगीत जियेतात. पूण सौंदो मनीस ताचो विचारच करिना.

बोधकरपी मनीस ताका मागीर एका सुंदर म्हालांत घेवन गेलो. तो म्हाल पळोवन सत्यवान खुशालमगीत जालो. भांगराची मुस्तायकी घालून कितलिशींच मनशां थंय धो वच करतालीं. सत्यवानात म्हळें, 'आमी थंय या ?' बोध करपी ताका त्या दाराकडेन घेवन गेलो. थंय कितलिशींच मनशां उबीं आशिल्लीं पूण कोणच भितर वचनाशिल्ले. लागींच एक मनीस मेजा म्हऱ्यांत एक पुस्तक, तितेर आनी बोरु घेवन बशिल्लो. कित्याक काय तो थंय बसला ? जो भितर वतालो ताजें नांव बरोवन घेवपाक तो बशिल्लो. आनी तें पळेलें ? कांय मनीस दाराकडेन तरसादी घेवन उबे आशिल्ले. भितर वचपाक जे यत्न करताले तांकां ते आडायताले. हें पळोवन सत्यवानाक अजापच जालें. त्या शिपायकांक पळोवन तर कितलेशेच लोक परते वचूंक लागले. पूण तातूंत एक धाडशी मनीस आशिल्लो. तो सरळ मेजा म्हऱ्यांत बशिल्ल्या मनशाकडेन गेलो आनी म्हळें, 'बरय म्हजें नांव. ताणे बावड्यान ताजें नांव रोखडेंच बरयलें. मागीर त्या धाडसी मनशान म्यानांतल्यान तरसाद भायर काडली. आंगार विलखत घालें आनी सरळ त्या शिपायकाबरावर झूज करपाक लागलो. त्या झुजांत ताका कितलेशेच घाय जाले. त्या शिपायकांक लेगीत ताणें बरेच धोडायलें. इनलेंच तह्य तर त्या सगळ्या शिपायकांक कडेक धुकलून वडोवन तो तडक त्या म्हालांत भितर गेलो. आनी अजाप म्हळ्यार भितल्ल्या सगळ्या मनशांनी त्या धाडशी मनशाक पळोवन खुशालकायेन ताळयो मारल्यो. त्या भांगराची मुस्तायकी घाल्ल्या लोकांनी लेगीत ताका म्हळें 'यो,

यो, सासणाची खोशी तुका खात्रीन मेळटली.' आनी तो भितर वतकूच ताकाय भांगराची मुस्तायकी दिली. तें पळोवन सत्यवानान म्हळें, 'म्हाकाय भितर वचूं दी.' बोधकरप्यान म्हळें, 'इतले बेंगीन नाका. राव. आनीक एक गजाल तुका सांगपाची आसा. मागीर तुजो मार्ग तुका मेकळो, अशें म्हूण बोधकरपी मनशान ताका एके काळखा कुडींत व्हेलो. थंय कितें आशिल्लें जाणा ? तो पळे थंय एक मनीस बसला. तो कोण आसा काय ? त्या लोखणाच्या पांजऱ्यांत तो बसला. केदो रे बावा पांजरो ! आनी तो मनीस मात सामको दुखेस्त आसा. 'सत्यवान, तो गुस्कारे कशे सोडटा. ते पळेता मरे ? तो थंय हाताची कुंगुटी करून बसला. तो तुजेकडेन लेगीत पळेना. पळे तो कित्याक बसला तें तुका समजून घेवपाचें आसा ? मागीर ताजेकडेच अुलय तूं.' सत्यवानान ताका म्हळें, 'तूं कोण ? हांगा कसो आयलो ?' त्या मनशान म्हळें 'हांव आतां जो आमां तो पयलीं नाशिल्लो.' सत्यवानान म्हळें 'मागीर तूं पयलीं कोण आशिल्लो तर ?' मनीस : 'हांव एक बरो सज्जन आनी उदरगतीकडेन वचपी शिक्षक आशिल्लो आनी लोकय म्हाका तशेच समजताले. हांव अमर जीण जगपाक योग्य आसां अशेंच म्हाका दिश्टालें. अमर जीण हो विचार लेगीत म्हाका सूखदिणो आशिल्लो.'

सत्यवानान म्हळें, 'पूण तूं हांगा आतां कसो पावलो ?' त्या मनशान म्हळें 'आरे, तीच तर म्हजी मोटी पिडा जावन आसा. म्हजें मन सामकें निशेंलां. आनी ताचोच परिणाम म्हळ्यार हांव ह्या पांजऱ्यांत आडकून उरलां. आनी आतां हांव भायर येवंक शकना. हांव हांगा कसो आयलो हें तुका आडकुपाचें आसा न्हय ? मागीर आयक. हांव सामको आसक्तीन घुस्पलों. देवाकडेन, उजवाडाकडेन फाट केली. म्हज्या मनाची एकाग्रताय हांव वगडावन बसलों. दुश्टतायेच्या हातांतलें हांव बावलें जालों. देव तर म्हजेर रागारच जालो आनी म्हाका सोडून गेलो. म्हज्यान आतां पश्चत्ताप लेगीत करूंक जायना.' सत्यवानान म्हळें 'हाका कांयच उपाय ना ?' त्या मनशान

म्हळें, 'ना. कांयच उपाय ना.' बोधकरप्यान म्हळें, 'उपाय ना अशें ना. देव दयाळू आसा.' त्या मनशान म्हळें, 'देव आनीक म्हजेर कितें दया करतलो ? आनी कित्याक म्हूण देवान म्हजेर दया करची ? म्हज्या आयुश्यांत हांवें कांय एक बरें करूंक ना. म्हज्या एकल्याच्या सुखाबगर कांय पळेलें ना. दुसऱ्याचें दुख पळोवन म्हाका सूख जातालें. मागीर देव आनी आतां कसली दया करतलो ? पश्चत्ताप तरी हांव कसो करूं ? म्हज्याव कर्माचें फळ आतां हांव भोगतां. तेन्ना म्हाका हें दुख भोगुंकच जाय. ह्या दुखांत म्हाका ताजी याद इतलेंच सूख. ताका आठवप हेंच म्हजें आतां सूख.

बोधकरपी : सत्यवान, ह्या मनशाची देख मतींत दवर. कित्याक, मनीस जशें रोयता तशें ताका मेळटा. सूख दिवंचे आनी सूख घेवंचे. दुसऱ्याक दोश दिवपांत कितें अर्थ आसा ? बऱ्या मार्गांत वतकूच बरें फळ मेळटाच मेळटा. तर तूं कांयच भियेवं नाका. ईश्वर तुजे फाटल्यान आसा. तूं तुज्या मार्गाक लाग.

मागीर सत्यवानान ताका नमस्कार केलो. आनी तो सवकासायेन फुडले वाटेक लागलो. मार्गाच्या दोनय वाटांनी व्हडली वणत आशिल्ली. ते वणटीचेर बरयल्लें 'मुक्तीचो मार्ग.' आनी सत्यवान एक एक पावल मोट्या करतान फुडें घालतालो. सत्यवान निश्चैन फुडें वेतालो. आनी चलत चलत तो अशा जाग्यार पावलो की जंय थंय उजवाडच उजवाड दिसूं लागलो. तो उजवाड पळोवन सत्यवानाच्या मनाक थंडाय मेळ्ळी. आनी ताचे फाटीवयलें वजें केन्ना नासच जालें हें ताजे ताका कळ्ळेंच ना. सत्यवानाक आनंद जालो. ताणें म्हळें, 'ही देवाची कृपा.' तो थंयच अजापान उबो रावलो. देवाक हात जोडले. प्रार्थना केली. दोळ्यांत उदकशें कित्याक ? हां ! तीं खोशयेचीं दुकां आशिल्लीं. आनी ते पळे, तीन देवदूत ताचे सामकार येवन उबे रावले. तांणी ताका नमस्कार केलो. आनी म्हळें, तुका आतां सामणाची थंडाय मेळटली, तुका आतां दुख केन्नाच आफुडपाचें ना. अशें म्हूण तांणी ताका नवो मुस्तायकी घालपाक

दिली, कपलाक तिबो लायलो आनी हातांत एक मुदी दिली आनी सांगलें 'जेन्ना तूं अमर जिणेच्या म्हालांत वतलो तेन्ना मायर उब्या आशिल्ल्या शिपायकाक मुदी दाखय म्हणटकच तुजें काम जातलें' अशें म्हूण ते नाश्र्य जाले. सत्यवानाक कितली खोस जाली ! खोशयेन तो गावंक लागलो आनी ते खुशालकायेचे उर्मीतच तां फुडले वाटेक लागलो. रस्त्याचे कडेकच तीन मनशां सामकीं सुस्त न्हिदिल्लीं. त्या तीनय मनशांच्या पांयांत बेडयो आशिल्ल्यो. सत्यवानान तांकां पळेलें आनी तो तांचे म्हऱ्यांत गेलो. ताणे तांकां उठयलें आनी म्हळें, 'तुमी न्हिदल्यात कितें ? उठान. हांव तुमकां पालव दितलों. येयात म्हजे वांगडा येयात. ना जाल्यार फाटल्यान येवपी शींव तुमकां खातलां. तीं तीन मनशां कोण आशिल्लीं ? तांचीं नांवां खबर आसात ? एकाचें नांव आशिल्लें, 'भोळो'. दुसऱ्याचें नांव आशिल्लें 'आळशी' आनी तिसऱ्याचें नांव 'अडाणी'. तांणी म्हळें 'कसलो भंय ? कोण खातलो आमकां ? आमचें आमी पळोवन घेतां ? तुका कितें लागता तें ? येतात रे आमी न्हिदुंया.' आनी ते न्हिदले. सत्यवान बावडां कितें करतलो ? तो ल्हवू ल्हवू करून फुडें वचूक लागलो. ह्या मनशांक पळोवन ताका अजाप दिसलें. बळवळ्यान सांगून लेगीत हीं मनशां अशीं कशीं वागतात ? इतल्यान ताचे फुडल्यान दोन मनशां येतात तीं दिसलीं. तीं सामकीं ताचे म्हऱ्यांत आयलीं. एकल्याचें नांव आशिल्लें. 'संभावीत' तर दुसऱ्याचें नांव आशिल्लें 'दांभोक.'

सत्यवान : नमस्कार, खंयसाकून येतात तुमी ? खंय वतात तुमी ?

संभावीत आनी दांभोक : नमस्कार, नमस्कार, आमचो जल्म 'उदमत' ह्या गांवांत जालो. आनी आमी आता सासणाची जीण मेळोवपा खातीर देवा म्हऱ्यांत वतांत.

सत्यवान : आगा, पूण तुमी ह्या राज-मार्गान कित्याक आयले ना ? वांकड्या मार्गान येवपी मनशाक चोर म्हणटात हें तुमकां खबर ना ?

दोगय : राजमार्गान आयिल्ले जाल्यार

अदीक वेळ लागतलो आशिल्लो देखून आमी आडमार्गान आयले.

सत्यवान : मागीर देवाचे आड जालें ना हें ? देवाचे आड तुमी कशे वतात ?

दोगय : देवा संबंदान तूं हुसको करूं नाका. आमी सदांच वांकड्या मार्गान वचपी. आयजमेरेन आमी अशेच वागल्यात. ताची खात्री करपा खातीर तुका मुरावो जाय ? आरे, तातूंत कितें व्हडलेशें ? कांय गजाली हजार वर्सां करतकूच फटी आयल्यो तरी खऱ्योच मानतात हो संवसाराचो नेम. आनी हें पळे, तूं ज्या मार्गान आयला त्याच मार्गार आमी पावल्यात काय ना ? आमी हांगा कशे पावले हे खातीर वाद कित्याक ? तूं राजमार्गान आयलो. आमी हे आडवाटेन आयले. तूंय पावलो, आमीय पावले. आतां सांग पळोवया, आमचेपरस तुजो मार्ग बरो कसो ?

सत्यवान : आरे, देवान आंखून दिल्ले वाटेन हांव आयलां. तुमी खंयच्याय मार्गान वतात. खरेच तुमी चोरच. आतां तुमी म्हजेबरोबर येत जाल्यार तुमी ज्या जाग्यार पावूंक जाय थंय खात्रीन पावतले. तुमी जशे आयल्यात तेच वाटेन तुमकां परतें वचचें पडटलें.

दोगय :— बरें, वरें. आमचें आमी पळोवं. आमकां हातूंत कांय लेगीत चूक दिसना. आमच्या मनाक दिसता तशें वागतात आमी. आमचें कांयच चुकना. पूण कितें रें, तुज्या आंगार जो कोट आसा तो तुजें आंग लिपोवपाक जो ताच्यापाजाऱ्यांनी दिला काय कितें ?

सत्यवान : देव तुमकां जी व्हास्त दितलो तांतुनव्यान तुमकां सुटावो आसा अशें म्हाका दिसना. आनी हो कोट व्हय ? तो म्हाका देवानच दिला. आनी तो आंग लिपोवपाक दिला हें तुमगेलें खरें आमा. तातूंत चूक कितें ! पयलीं म्हज्या आंगार तिस्त लेगीत नाशिल्लो. तेन्ना हो कोट म्हळ्यार देवाचे मायेचें प्रतीक. तुमचें कोटाकडेन लक्ष गेलां खरें पूण म्हज्या कपलार जो तिबो आसा तो तुमी पळोला ? देवाच्या दुतानच हो तिबो लायला. इतकेंच न्हय तर म्हाका मुदीय दिल्या. आतां जेन्ना

हांव अमर म्हालाच्या दाराकडेन पावतलों तेन्ना ही मुदी पळोवन म्हाका रोखडेच भितर सोडयले. हें आयकून तें दोगय एकामेकांकडेन पळोवन कुळित्रीपणान हांसूंक लागले. आनी फुडें वचूंक लागले. सत्यवानय तांगेले वाटेन वचूंक लागलो. वाटेंत वतना देवदुतान दिल्लें पुस्तक ता मदीं मदीं वाचतालो. पूण तांचे वांगडा कांयच अल्यनाशिल्लो. ल्हवू ल्हवू करून ते सगळेजाण एके दोंगुल्ल्या मुळमा कडेन पावले. ते दोंगुल्लेचें नांव आशिल्लें 'आडमेळी दोंगुल्ली.' मुळाकच थंय एक उदकाचो झरो आशिल्लो. लागसारच थंय दोन वाटो आशिल्ल्यो. एक दाव्यान वचपी वाट तर दुसरी उजव्यान वचपी वाट आशिल्ली. जी अशीर वाट आशिल्ली ते वाटेचें नांव आशिल्लें 'आडमेळी वाट.' सत्यवान त्या झऱ्याचें उदक पियेलो आनी ताजो तरतरीत जालो. आनी दोंगुल्ली चडपाक लागलो. वतना तो म्हणटालो 'दोंगुल्ली कितलीय ऊंच आसली तरी हांव ती चडून वतलोच. आडमेळी कितलीय येवं, हांव तीं सोंसतलों. कित्याक तर, जिणेचो मार्गच आडमेळीतल्यान वता. मागीर जिणेंत निशेवंक जाय कित्याक ? जिणेक भियेवंक जायना. जिणेक सोडून पळूनय वचूंक जायना. आडमेळी कितलीय येवं, ना जाल्यार वाटेंत कांटेकुंटे आसूं. प्रोश्य मार्गानच वचूंक जाय. आनी चुकीचो मार्ग सरळ आनी सोपो आसलो तरी त्या मार्गान वचपी खड्ड्यांत पडले वग्न रावना. देखूनच संभावीत आनी दांभोक हो योग्य मार्ग खुबच त्रासाचो आशिल्ल्यान तांणी त्या दुसऱ्या मार्गान वचपाचें थारायलें. ही वाटय सत्यवान ज्या मार्गान वता त्याच मार्गाक मेळटली असो समज त्या दोगांनीय केलो. त्यो दोन वाटो पळे आसा तातुंतले एके वाटेचें नांव 'धोकोवाट' तर दुसरेचें नांव 'नाशवाट.' त्या दोगांतलो एकटो 'धोको' हे वाटेन गेलो. हे वाटेन गेल्ल्यान तो अटंग्या रानांत घुस्पलो. तर दुसरो 'नाश' हे वाटेन गेल्ल्यान तो एका खोल गाळींत पडलो आनी परतो कांय वयर सरूंक पावलो ना.

सत्यवान मात एकेक पावल मारीत फुडें वचूंक लागलो. वाट खुबच अशीर आशिल्ली. देखूनच सत्यवानाक ओणवो जावन जमनीक हात लावन चलचें पडटालें. वाटेर प्रवाशां-खातीर ल्हानशें विसव घेवपाखातीर थळ आशिल्लें. थंय सत्यवान पावलो. थंय ताणें थोडो विसव घेतलो. आपसूख तचें मन खुशालमरीत जालें. आनंदान गुळ आततनाच ताका मातसी लकणी आयली आनी करतां करतां गाढ न्हीद लागली. मैनी न्हीद आटिल्ल्यान ताका रातभर थंयच रावचें पडलें. न्हिदेंत आशिल्ल्यान ताच्या हातांतलें पुस्तक थंयच सकयल पडलें. तो न्हिदिल्लो आसतना तो पळे ताचेकडेन एक मनीस येता. ताका ताणें उठयलो आनी म्हळें, 'आरे आळशा, तूं असो न्हिदलो कितें?' त्या मुयेकडच्यान तरी कितेंय शीक. मूय वागता तसो तरी वाग. म्हणटकच तरी

तूं शाणो जातलो. सत्यवान हें आयकून एकदम जागो जालो. ताची चूक ताका कळली. मागीर धांवत धांवत तो दोंगुल्लेचेर गेलो. दोंगुल्लेचेर पावूं नाका, थंय ताका दोन मनशां मेळपाक आयलीं. एकल्याचें नांव आशिल्लें 'पळकाडपी' आनी दुसऱ्याचें नांव आशिल्लें 'फटींग'. ताका सत्यवानान म्हळें, 'खंय वतात तुमी? तुमी वाट चुकल्यात. तुमी वतात ती वाट बरोबर न्हय.' पळकाडपी : 'आमी तर अमर जीण ह्या शाराकडेन वतात. आमी फुडें वताले तेन्ना वाटेर खुबच आडमेळीं आयलीं. तितले आमी फुडें वताले तितलो धोको अदीक जाणवतालो. देखून आमी फाटीं सरले आनी आतां आमी परत वतात.'

फटींगान ताका हयकार दिलो आनी म्हळें, 'तागेली म्हणणी बरोबर आसा कित्याक तर आमचे वाटेरच केदी व्हडली

शिवांची एक जोडी बसल्या. ती न्हिदिल्ली काय जागी आशिल्ली तें आमी नकळंत. पूण हांव खात्रीन सांगतां तुका, आमी जर तांचे म्हऱ्यांत पावल्यात तर ते आमकां दावकुलांनी फापसून फापसून खातले आशिल्ले.'

सत्यवान : अशें सांगून, तुमी म्हाका भेडायनात. पूण हांव आतां परतो खंय वचूं? आनी गांवांत परतें वचप हेंय पिशेपणाचेंच. कित्याक तर थंय तरी म्हाका खंय सूख मेळटलें? हांव त्या अमर जीण शाराकडेन पावलों जाल्यार सगळीच खोशीच खोस. तेन्ना थंय म्हाका वचूंकच जाय. परतो वच म्हळ्यार मरणाक आमंत्रण. तेन्ना म्हाका फुडें वचूंकच जाय.

आनी तो फुडें वचूंक लागलो पूण पळकाडपी आनी फटींग धांवत धांवत दोंगुल्ली देवूंक लागले. (चलता) - -

(सपन .... पान १२ वयल्यान)

जावन गेल्ले. तरी रातची किळाच मारून तो जागो जातालोच. भुरग्यांक ताजे किळाचेची संवय जाल्ली. फकत एक वायल तितलीच रडतरडत ताजे म्हऱ्यांत येताली आनी हुमेन भिजिल्लो ताजो देह पुसून न्हीद येसर ताजी तकली दामताली. वैकुंठबाबकय आपणाल्या सपनाची आतां नविदाद उलूंक नाशिली. पूण हालीं मात तों सपनांतच बडबडटालो 'आरे हें सपनच मरे सपन'; आनी केन्ना केन्ना तो सपनांतच मोट्यान हामतालो. आनी अशें आसूनय ताज्या तोंडांतल्यान एक किळाच भायर सरतालो. उपरान्त ताका न्हीद पडनाशिल्ली.

एके खेपे तो एकासारको तीन राती हे भशेन एकासारको जागो रावन न्हिदे भायरो जालो. चवथ्या दिसा ह्या जागरणाक लागून सदांपरस तो उसरां उठलो आनी धांवधांवतच गाडी धरूंक गेलो. 'आजय कळाव जायत जाल्यार शेट म्हाका धांवडावन दितलोच'. वाटेंतल्यान धांवतां धांवतां तो एकटोच बडबडटालो. ना ना म्हणटां ह्या म्हयन्याक २-३ फावटी तो उसरां पाविल्लो आनी हाजेफुडें कळव जायत जाल्यार काडून वडवपाची 'नोटिसय' ताका शेटीन दिल्ली तो स्टेशनार पावलो. 'डबल फास्टीक' येवपाक दोन मिनटांच उरिल्लीं.

'कितें वैकुंठबाब?' ताज्या शेजाऱ्यान

फाटीर हात मारीत विचारलें 'आजय कळाव जालो काय कितें?'

'हय' ताणें धांपेतधांपेत म्हळें. 'ही गाडी चुकत जाल्यार...'

म्हणसर गाडी आयली.

दोगूय जाण गाडयेच्या डब्याभायर फुटबोर्डार उबो रावले. तीन दिसांच्या जागरणाक लागून वैकुंठबाबाचे दोळे जड जाल्ले. न्हिदसुच्या चित्तान गाडयेचे वारांव धरून तो उबो रावलो.

गाडी प्रचंड वेगान धांवताली. स्टेशनां-फाटल्यान स्टेशनां धांवताली. एकेकडेन तिणें मातशें दळण घेतलें. गाडयेंत नाट उब्या आशिल्ल्या लोकांचो लोंडो कश्याकश्या उब्या आशिल्ल्या लोकांचेर कोंसळो. वैकुंठबाबान पाय घट्ट धरपाचो यत्न केलो. ताजे बगलेक आशिल्ल्या ताज्या इश्टान ताका मातशें तापट सुरान म्हळें 'कितें करता तूं हें, म्हाका वडयतलो मरे!' वैकुंठबाबाक वायट दिसलें. ताणें 'चूक जाली' म्हळें. इतल्यांत ताचो एक पांय निसरलो. हुमेन ताचे हात थपथपले. ताजी मूठ सदळ जाल्ली. ताणें सकल पळेलें; फातर आनी वातान चकचकपी ते रूळ जमीनीवयल्यान उडत उडत ताजे छातयेंत रोमतात अशेंच ताका दिसलें. तो भियेलो. 'कितें जालें तुका?' कोणेंतरी विचारलें. सारको सांवाळून राव

ना जाल्यार...'

वैकुंठबाबान खिणभर ताज्या तोंडाकडेन पळेलें. ताची सगली शक्त खलाम जाल्ली. अचकीत पायां पोंदचें फळें निसगिल्लेभशेन ताका दिसलें. ताणें वारांव घट्ट धरलो. पूण मूठच सदळ जाल्या अशें ताका दिसलें. आनी सदांच रातचो सपनांत तो किळाच मारतालो तशी ताणें मारली. 'आवयगे! वांचयात' वांचयात! तागेली पुराय कूड हुमकळटाली. आशिल्लें नाशिल्लें वळगे वापरून तो आपली सदळ पडिल्ली मूठ घट्ट धरपाची शिकस्त करतालो. ताणें दोळे धांपले.

'वैकुंठबाब' कोणाचो तरी उलो ताणें आयकलो.

वैकुंठबाबान मोट्या कश्टात दोळे उकते केले. भोंवतणचे लोक मोट्यामोट्यान उलयताले.

आनी अचकीत तो मोट्यामोट्यान हांसूं लागलो. ताका आपणाल्या चिरपरिचीत सपनांतलो तो खेळ दिसलो. आनी सपनांत जसा तो निमाणे निमाणे उलयतालो तसो तो आतांय उलयलो. 'आरेरे, हें सपन मरे, सपन!' आनी बेदरकारीन ताणें मूठ सोडली.

दुसऱ्याच खिणाक भयंकर वेगान धांवतले गाडयेंतल्यान ताजो तो देह त्या फातरांचेर आनी रुळांचेर शेंवटलो!

(मूळ गुजराथी कथेवयल्यान)

इतिहासाची पाळा

अखील भा. कोंकणी साहित्य परिशद, बारावी बसका

(कोचीन ता. ११-१२-१९७८)

अध्यक्ष भो. रवीन्द्र केळेकार हांचे उलोवप

(फाटल्या आंकावयल्यान फुडें)

महाबनः स्यात्

कों

कणी समाजांत कितले अद्योगपती आसतले ? हांतले कितले अद्योगपती कोंकणी नेमाळीं छापतात ? कितलें कोंकणी पुस्तकां अजुवाडावतात ? पुस्तकां बरोवन घेवपाचें, तीं छापपाचें अजुवाडावपाचें आनी लोकां मेरेन पावोवपाचें काम आमच्या अद्योगपतिचें न्हय जाल्यार कोणाचें ? बरोवपाचे ? संसारांत खंयचेच बरोवपी असलीं कामां करिनात ती कामां अद्योगपतिचीं. हिंदींतले बिल्ला, जैन, डालमिया हांचे येदेव मोटे आमचे अद्योगपती. लाखाधीश. कोट्याधीश. हिंदींतलीं बऱ्यांतलीं बरीं नेमाळीं हिंदींतले बरोवपी चलयनात. बिल्ला, जैन, डालमिया सारके अद्योगपतीच चलयतात. ज्या समाजांतले अद्योगपती संस्कृतायेच्या ह्या वावराचें मोल वळखनात त्या समाजाक अभ्य म्हणोवन घेवपाचो अधिकार ना. आमचो एकलोय अद्योगपती अजून पुस्तकां आनी नेमाळीं छापून अजुवाडावपाच्या धंद्यांत पडूंक ना. हाचो अर्थूच असा : कोंकणी समाज अजून पुराय जागरूक जावंक ना. पन्नास-शंबर वरसां उपरांत आमचे पणटू-शेणटू आमच्या समाजाचें मोल आंखपाक लागतले तेन्ना तांकां कितें मेळटलें ? 'ह्या काळार कोंकणी समाजांत लाखाधीश, कोट्याधीश अका फुडले अक आशिल्ले, तांणी व्हडले अद्योग-धंदे चलयल्ले, आस्पती मळार आकांताचो वावर केल्लो, पुणून त्या काळार अमक्या अमक्या कविचीं पुस्तकां अजुवाडावपाक दुडू नाशिल्ल्यान पडून उरिल्लीं 'हेंच मू ? फुडल्यो पिळग्यो आमचें मोल आंखतल्यो त्यो आमी बांदिल्ल्या रस्त्यां वयल्यान, घरां वयल्यान, कारखान्यां वयल्यान आनी तातूंत तयार केल्ल्या माला वयल्यान न्हय. आमच्या काळावयल्या कवी, कलाकारां वयल्यान आंखतल्यो. तेन्ना तांचे नदरेंतल्यान आमी पडूंक जायना. हाची जतनाय आमी घेवं नाका ? कोण घेता न्हय ?

गोंयचे अक दानशूर अद्योगपती भौ. पांडुरंगबाब तिबलो

जाग : मे १९९१

(जे कोंकणीचे अक मोट्यांतले मोटे भक्क्य बी) हांणी चार वरसां पयलीं कोंकणीत आपूण अक दिमाळें दितलों म्हूण आमकां उतर दिल्लें. तें खंय पावलें, कित्याक लागून तें अजून मेरेन उतवाडा येवंक ना हें तांकां भौन-भौन विचारपाचें आनी ताकीद लावपाचें काम फकत रवीन्द्र केळेकाराचें आसूंक उपकारना. आमचें सगळ्यांचेंच काम जावंक जाय तें शंबर वरसांचो वावर धा वरसां भितर पुरो करपी अक आकांताचें प्रभावी साधन म्हळ्यार अक दिमाळें. ताका कळाव लागूंक जायना.

कल्चरल अँबेसेडर

आमच्यांत मराठी, कन्नड, मल्याळम, अँग्लीश ह्या भाशांनी बरोवपी अूच तोलाचे बरे साहित्यीक आसात. तांणी ज्यो भासो संस्कृतायेच्यो भासो (कल्चरल लॅंग्वेजिस) म्हूण मानून घेतल्यो त्यो तांणी सोडच्यो अशें कोणूच म्हणचो ना. नांव आनी दुडू जाडपाखातीर तांणी त्या भाशांनी खूब बरोवचें. खूब नांव जोडचें. खूब लोकीक आनी दुडू जोडचो, पुणून तांणी अक गजाल विसरची न्हय : देवान तांकां अक भास दिल्या. तांची जल्म-भाप : कोंकणी ती उबंत पडल्या. तिच्यांत सरस्पत निर्माण करपाची लागणूक तांचीय थोडी भोव आसूंक जाय. तिचें तांकां कितेंच लागना अशें कशें म्हणूं येत ? आवयचें रीण कोणाक चुकना. जग अकल्याक तें लागता. तें तांणी फारीक करूं नाका ? तांकां हाची जागवीक आमा न्हय ?

• अका परस अदीक 'कल्चरल लॅंग्वेजिस' आपल्यो मानून घेतिल्लो अकूच समाज आमच्या देशांत आसा. तो आमचो. कांय जाणांची मराठी ही 'कल्चरल लॅंग्वेज' जाल्यार कांय जाणांची कन्नड. कांय जाणांची मल्याळम जाल्यार कांय जाणांची अँग्लीश. कल्चरल लॅंग्वेज पुर्तुगेज आशिल्ले कांय जाण आमच्यांत आसात जाल्यार कांय जाण फ्रेंच कल्चर कोळून पियेल्लेय आसात. लॅटिन आनी स्पॅनिश जाणा जाल्लेय आमतले आनी कोंकणी अितलीच बरी गुजराती जाणा जाल्लेय मेळटले. ह्या वेगळ्या भाशांतली बऱ्यांतली बरी सरस्पत कोंकणींत हाडपाचो आमी नितश्य केलो जाल्यार आमची कोठी भरून शिरेस्त जावपाक कितलो सो कळाव लागतलो ? अितल्या भाशांकडेन अितले दाट संबंद आशिल्लो अक तरी भास आमच्या देशांत आसा न्हय ? बाकिच्या देशी भाशांक ते ते भाशेकडेन संबंद जोडपाक मदीं हिंदी वा अँग्लीश भाशेचें पुरयतपण लागता आमकां लागना. आमचो सरळ सामको संबंद. येदें व्हडलें दायज आमचें. आमच्यांतल्या अक-अकल्यान अक-अक भाशेंतलो आपलो अक-अक आवडटो साहित्यीक पुराय कोंकणीत हाडपाचो संकल्प करचो. केदी व्हडली क्रान्ती आमच्यांनीं अक पिळगेंत करून दाखोवं येत ! हो वावर हातांत घेवपाक स्फूर्तिची आराधना करपाची आनी ती प्रसन्न जायसर वाट पळोवपाची गरज ना. अभ्यासूच पुरो कोंकणीचो. ते ते भाशेचो आनी त्या त्या साहित्यिकाचो. हो अभ्यास आनी हातांत घेतिल्लो वावर तडीक व्हरपाचो नितश्य येद्याच भांडवळार आमच्यांनी ही क्रान्ती करून दाखोवं येत. अँग्लीश भाशेंत असले 'कल्चरल अँबेसेडर' कितले-शेव

जाले. अंग्लीश साहित्य 'संवसारांतलें अेक गिरेस्त साहित्य' जावंक पावलें ह्याच अँबेसेडरांक लागून.

कर्तुवो अंग्लंड

केदो ल्हान देश हो अंग्लंड !

पुणून लोक ? कर्तुवो ! साहित्याचो ताचो आंवाट केदो तोच पळेयात. कथा, नवलकथा, कविता, नाटकां, निबंध खंयचेय आंग घेयात. खंयच्याय कामार घांसात. सदांच 'फस्ट क्लास फस्ट' अंतरातलें अंग्लीश कविताचीं सगळीं आंगां ताच्या गुणां अवगुणां सयत आमकां ताच्यांत पळोवंक मेळटलीं. अेकूय आंग ताचे नदरेंतल्यान सुटिल्लें मेळचें ना. अितलें गिरेस्त साहित्य अंग्लीश सारस्वतांनी निर्माण केलां. पुणून-

अितल्यान ते धादोशी जाल्यात व्हय ? आपलें निजाचें साहित्य निर्माण करता आसतनाच ते संवसारांतलें सगळें म्हत्वाचें साहित्य आपले भाशेंत हाडपाक मुखार सरले. संवसारांतली अेकूय सुवात, अेकूय भास अशी आमची ना, जिचें म्हत्वाचें साहित्य अंग्लीशींत ना, संवसाराचे फाटीर खंयूय वरें पुस्तक अजवाडा येवं, स-आठ म्हयन्यां भितर तें अंग्लीशींत येवंकूच जाय. अेकाद-दुकलें पुस्तक येवपाचें अुरलां आसत जाल्यार अेक तर तें चूतून अुरलां आसतलें वा ताका व्हडलेशें म्हत्व ना म्हूण अुरलां जातलें.

अेका भारत देशाचेर हे भाशेंत कितलीं पुस्तकां आसचीं ? आमच्या लोकांनी बरयल्यांत तीं सोडून अंग्लीश सारस्वतांनी बरयल्यांत तींच घेतलीं जाल्यार अेक मोट्यांतलें मोटें पुस्तकालय अुपाट भरतलें अितलीं मेळटलीं. आमचे धर्म, आमचो अितिहास, आमचो समाज, आमचें साहित्य, आमची कला हाचेर 'ऑथेंटिक खबर' आमकां जाय आसत जाल्यार ह्याच पुस्तकांचो आधार आमकां घेवंचो पडटलो. भारताविशीं अितली खबर आशिल्लीं पुस्तकां आमचे खंयचेच देशी भाशेंत बरयल्लीं मेळचीं नात. आमच्या देशाचो तांणी कितलो खोल अभ्यास केला ! ह्या अभ्यासाचेर आधारून तांणी ज्यो कथा, नवलकथा, कविता बरयल्यात त्यो वेगळ्यो. ताजमहालाचेर, गंगेचेर, अजिंठाचेर जीं काव्यां बरयल्यांत तीं अजापान तोंडांत बोटां घालपा अितलीं बरयल्यांत. नाटकां आसात. औरंगजेब, तैमूरलंग हांच्या जिविताचेर बरयल्लीं. पुराय मोगल काळाच्या जिविताचेर आधारून बरयल्ल्यो नवल कथाय आसात. अेक हिमालय घेतलो जाल्यार, थंयच्या दोंगरांचेर, हिम-शिखरांचेर, न्हंयांचेर, सुकण्या सावत्रांचेर, फुलांचेर बरयल्लीं पुस्तकां शंबरा वयर मेळटलीं. परतें येवरोपांतल्या दुसऱ्या सार-स्वतानी बरयल्यांत तिवूय तांणी अंग्लीशींत हाडल्यांत. म्हत्वाचें खंयचेंच पुस्तक तांचे नदरेंतल्यान सुटूंक ना. पयरची अिमर्जन्सी आमी पळेल्ली, आमी सोंशिल्ली, तिचेरूय सगळ्यांत वरीं पुस्तकां ह्याच लोकांनीं बरोवचीं ? तिवूय अितले बारकायेन आनी अिनले खोलायेन ?

भारताचेर बरयल्यांत तितलींच संवसारांतल्या हेर देशांचेर बरयल्यांत. आफ्रिकेंतले देश, थंयचे लोक, थंयचे दोंगर, थंयचीं

रानां, झाडां, पेडां, जनावरां ह्या विशयाचेर अेक अेक पुस्तकालय भरपा अितलीं पुस्तकां आसात. मध्य अुदेंतेंतल्या देशांचेरूय तितलीं आनी दक्षिण-अुदेंतेंतल्या देशांचेरूय तितलीं. संवसारांत अेकूय देश असो आसचो ना जांचो अितिहास अिग्रज सारस्वतांनी बरोवंक ना. गंगे सारके न्हंयेचो अितिहास बरयला. नाअिल, डान्यूब, डोन, आमाझोन, न्हाअिन ह्यवूय न्हंयांचो बरयला. अिग्रजांचें पुराय गिन्यान 'फस्ट हेन्ड.' दुसऱ्यांचें उश्टें घेतिल्लें न्हय. ते त्या-त्या देशांनीं वचून रावले. थंयच्यो भासो शिकले. थंयच्या लोकांत भरसले आनी उपरांतूच आपल्या खाशा दोळ्यांनी जें पळेलें आनी नियाळलें तेंच बरयलें.

वरें, मनशाचेरूच बरोवन थांबल्यात व्हय तर ते ! नक्षत्र-लोकांत भोवंक गेले. सृश्टिच्या अंतामेरेन वचून आयले. दर्याच्या पोटांत रिगले. खोल तळाक हात लावन आयले. अँस्ट्रोनॉमिचेर आनी ओशियानोग्राफिचेर जीं पुस्तकां तांणी बरयल्यांत तांचाय अंत आनी पार लागता. म्हजो अेक अिश्ट 'अँटोमोलोजी'चो विद्यार्थी जावन आयला. अमेरिके सावन येतना तो आपणाक लागतलीं अशीं 'सामसी गरजेची' पुस्तकां घेवन आयला. ह्याच अेका विशया वयलीं. धर्तरेवयल्या किडी-मुयांच्या अपरूप सवसाराच्यो खबरो सांगपी. कितलीं आसचीं ? दोन आरमारी फाटल्यान फुडल्यान भरतात अितलीं. आनी ताचीं हीं पुस्तकां खंय अँटोमोलोजिच्या पुस्तकाल-याच्या हजाराव्या वांट्या येदीं लेगीत न्हय. अँटोमिक विज्ञानाचेरूय अशींच राशिनी पुस्तकां मेळटलीं आनी वनस्पतिशास्त्राचेरूय तित-लीं व मेळटलीं. हांव समजतालों झाडां म्हजेच कडेन अुलयतात म्हण. 'मिक्रेट लाअिक ऑफ प्लान्ट्स' वावलें आनी झाडां अेकामेकां कडेनूय अुलयतात म्हणपाचें कळलें. हांव कविचे नदरेन तांचे कडेन पळेतालों. हे लोक विज्ञानाचे नदरेन पळोवपी. तांकांय तेंच 'दिसलें.' तें कित्याक, कोणूय कुगड घेवन झाडां म्हऱ्यांत वचत जाल्यार तांकां थरथरो सुट्टा, तांची माया करपी मनीस पयस वचत जाल्यार तीं उदास जातात, तो परतो येत जाल्यार खुशालभरीत जातात म्हण-पाचेंय ह्याच पुस्तकान सांगलें. विज्ञानाचें पुस्तक हें पुणून कवितेच्या पुस्तका अितलेंच काळजाच्या खोल तळाक हात घालपी. फुलांत बऱ्या सभावाचीं, तशींच वायट सभावाचीं फुलां आसतात म्हण केन्ना कोणें आयकल्लें व्हय ? तिवूय मनशां भशेन खुशालभरीत जातात, खंती जातात, अुर्बां बळीत जातात म्हणपाचें आमकां खबर आशिल्लें व्हय ? अिग्रज साहित्यिकांनी असल्यो जायत्यो खबरी सांगल्यात. जगदीशचंद्र बोसान 'झाडांकूय आत्मो आसा' म्हण दाखोवन आठ-धा पुस्तकां बरयल्लीं. ती आमच्या पुस्तकालयांनी धुल्ल खायत पडिल्लीं. मनशाकूय आत्मो आसा काय ना म्हणपाचो जांकां दुवाव ते झाडांक आत्मो आसा म्हण सांगतल्याच्या पुस्तकांक हात कित्याक लायतले ? पुणून तीं अिग्रज विज्ञानिकांचे नदरेंत भरलीं. तांणी ताचे फुडले संशोधन केलें आना -

किते कितें सोडून काडलें !

'नॉलेज अिज पावर' हें तत्व 'मानपी' लोक हे. देश ल्हान जावं तांचो. ल्हान देशाचे लोक कर्तुवान मोटे जाले जाल्यार

लहान देश लेगीत केदो व्हड जावं येता हें अंग्लंड आमकां ताळो सराटून सांगता.

पिशे जावंया

मनशाचें मोल ताचे अुंचाये वयल्यान मेजिनात तशें लोकांचें मोल ताच्या आंकड्या वयल्यान मेजू येना. कोंकणी लोक आसतीत पस्तीसूच लाब. पुणून हुशार. किरकोळ न्हय. देशाच्या वेगळ्या वेगळ्या मळांचा तांणी जी सेवा केल्या तिबूय सामान्यांतली न्हय. शाणैय ते आनी वेव्हारीय बी ते मातशे 'पिशे' जावंक जाय कोंकणी सरस्पतिचें दिव्य-भव्य मंदिर आमी आमच्याच जिवितांत थुबें करून दाखयतले म्हणपाचें 'पिशे' तांकां लागत जाल्यार ह्या देशांत ते केदो चमत्कार करून दाखयतीत, सांगूं नज. अग्रजां वरी आमीय संवसारभर भोंवपी. आमी अंग्लंडांत पातळ्ळ्यात. येवरोपांत सगळेकडेन शिपडल्यात. अमेरिकेंत आसतात. कॅनडांत आसतात. आफ्रिकेंत वचून रावल्यात. गल्फ देशांनीं जाल्यार आमी आकांताची गर्दी केल्या. कोंकणी मनीस ना असो संवसाराचे फाटीर अेक तरी देश आसत काय ? मागीर अग्रजां वरी साहित्याच्या मळार कर्तृत्व करून दाखोवपाचो हावेस आमच्यांत अजून जागो कित्याक जावंक ना ? जाप अेकूच आसा : आमच्या जिवितांत पोटाक जितलें म्हत्व आमी दिलां तितलें मनाक दिवंक ना. काळजाक दिवंक ना. आत्म्याक दिवंक ना. पोटा कोणाक चुकलां ? पुणून आमी मानतात तितलें तें म्हत्वाचें आशिल्लें जाल्यार देवूच ताका आमचे कुडींत सगळ्यांत वयली सुवात दिवंचो नाशिल्लो ? ताणें ती दिवंक ना. ताका आलायती सुवात दिल्या. ज्या दिसा आमकां हे गजालिचो दिश्टावो जातलो त्या दिसा साहित्याक आमच्या जिवितांत जेवणा खाणा परस, न्हेसपा पांगुरपा परस वयली सुवात मेळटाली. त्या दिसा ट्रांझिस्टरा परस पुस्तकाक मोल येतलें. आमच्या जिवितांत साहित्याक ही सुवात मेळोवन दिवची हे खातीर ही परिशद, ना जाल्यार म्हत्वूच ना.

महामनाः स्यात्

ही सुवात कशी मेळोवन दिवची ? ती पळे, भारत-माता कळवळून सांगता : 'महामनाः स्यात् तद्व्रतम्' - व्रत घेयात. मन व्हड करतले म्हण. नदरेचो आवाट वाडयतले म्हण. काळीज उदार करतले म्हण. अखूया संवसाराक वेंगेंत घेवपा अितले आमी व्हड जातले म्हण. मन येदें व्हडलें जातलें तेन्ना अडपाक आमकां हें मळब पावचें ना. हाच्याकूय व्हडलें, खूब व्हडलें मळब आमकां दी म्हण आमी देवा कडेन मार्गूक लागतले.

मन व्हड जावंक जाय. नदरेचो आवाट वाडूंक जाय. तसतसो साहित्यमोगी लोकांचो आंकडोय अेका सारको वाडत वचूंक जाय. अंग्लीश भास अंग्लंडा भायर पातळ्ळ्या. देखून अंग्लीश पुस्तकांच्या खपाचो हिशेब आमकां लागू जावचो ना. खरें. जपानी भास जपाना भायर चलना मू ? जपानी भाशेंत वरसान वर्स नवीं पुस्तकां कितलीं अुजवाडा येतात जातलीं ? चार-शीं ? पांच शीं ? हजार, दोन हजार ? यूनेस्कोत आंकडे अुजवाडायल्यात. पेल्या वरसा म्हळ्यार, १९७३ त जपानांत तेवीस हजार नवीं पुस्तकां उजवाडा आयलीं

आनी तांच्यो सत्तावन कोटी प्रती त्या वरसा खमल्यो. जपान, म्हणुंया, खूब 'अॅडवान्सड.' आयसलॅंड तितलें अॅडवान्सड न्हय मू ? येवरोपांतल्या सगळ्या देशां पसून पयस पडिल्लो देश ही. थंय वतलो येतलो म्हळ्यार लेगीत सोपें न्हय. अितलो कडेक पडला तो. १९४४ त स्वतंत्र जाल्लो. ताची लोकसंख्या कितली ? फकत पावणे दोन लाख. थंय अेका अेका पुस्तकाच्यो बंदरा-पंदरा हजार प्रती अेका वरसांत खपतात. विसां वयर पुस्तकां उजवाडावपी संस्था आसात. वीस-वीस लाख पुस्तकांचीं धा-अेक मोटीं पुस्तकालयां ते चलयतात.

आमी पस्तीस लाख. कितलीं पुस्तकां वरयतात ? कितलीं छापतात ? कितलीं खपयतात ?

'महामनाः स्यात्' व्रत कितले उत्कटतायेन आमकां घेवचें पडटलें, केदी साधना, केदी तपश्चर्या आमच्या तापसांक करची पडटली हाचो, हाचे वयल्यान अदमास येतलो. साधनेक आनी तपश्चर्येक आयच्या काळासारको भेस-बरो काळ हे आदीं केन्नाच येवंक नाशिल्लो. हो काळ सामान्यांतलो न्हय. हजारानीं वरसां अपरांत केन्नाच वचचीत येता असलो आकांताचो मोटो काळ हो. वसंत रतू येतकूच झाडां-पेडां जशीं आपलीं सगळीं पोन्नीं सुकिल्लीं पानां आंगा वयलीं झडोवन नवे पालयेन आपणाक शिरगारून घेतात तसो-सो कितें आयचो काळ पळेतकूच भास जाता. आमच्याच समाजांत न्हय, पुराय संवसारांत- ह्या तोंका पसून त्या तोंका मेरेन- सगळे लोक आयज आपले पोन्ने संस्कार सोडून नवी जीण जिग्रेवपाक, नवो मनीस घडोवपाक मुखार सरल्यात. मनीस कुळयेच्या जिवितांत प्राणान भरिल्लें अेक नवें वारें व्हांवंक लागलां. तें भायल्यान दिसना. भितरल्यान व्हांवता. ना जाल्यार 'पॉलिटिक्स' चें जें ल्हार आयज सगळे कडेन वयर सरिल्लें दिश्टी पडटा ताका अितलो नेट केन्नाच येवचो नाशिल्लो. हें पॉलिटिक्स सादें न्हय. सगळें सकल-वयर करपी पॉलिटिक्स हें. मनीस-कुळयेच्या अितिहासांत रतुराज वसंत आयला हाची नाट दिवपी पॉलिटिक्स हें. मनीस आतां खंयचेच कडेन आदलो अुरपाचो ना. तो नवो जल्म घेवपाचो आसा. द्वीज जावपाचो आसा.

असल्या ह्या दिव्य काळार आमी आमच्या फुडाराच्यो दिको थारावपा खातीर हांगा भारत-मायेच्या चरणांकडेन अेकठांय जमल्यात. जळामळा शिपडिल्ले सगळे आमी कोंकणी लोक आयज अेकठांय येवंचा. अेकामेकांच्या हातांत हात घालुंया. अेकामेकांचीं काळजां स्नेहान ओलीं करुंया. आळसायेची, वेव्हारवादाची, निशेणेची, पोन्ऱ्या संस्कारांचीं सगळीं पानां आंगावयलीं झडोवंचा आनी उमेदिची, अुर्बेची, हावेसांची, कर्तृत्वाची नवी पालय न्हेसून आमच्या जिवितांतल्या रतुराजाक मनापसून येवकार दिवंचा. ताका पळोवन आमीय पिशे जावंया. दुसऱ्याकूय पिशें लावंया.

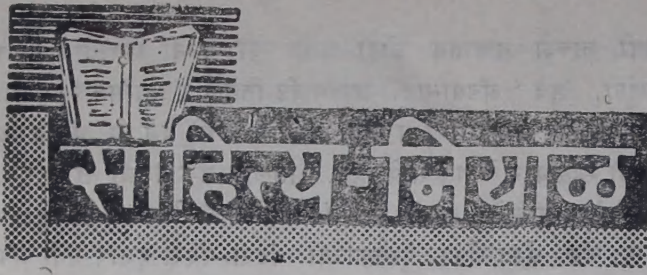
ती पळे, गिन्यानी आनी तत्त्वदर्शनी भारतमाता आमकां कळवळून अुलो मारून सांगता :

'महामनाः स्यात् तद्व्रतम्'

आयकूंक येता हो अुलो ? आयकतात मू सगळे ?

-५५-

कोंकणी म्हणी आनी वाक्प्रचार कोंकणीच्या अभ्यासाक खूब मोलाचें पुस्तक

भाशेचीं आंगां चार -

१. तिचें नादशास्त्र (फॉनेटिक्स)
२. तिची मुळावी अुतरावळ (बेसिक वॉकॅब्युलरी)
३. तिची बांदावळ (स्ट्रक्चर) आनी
४. तिच्यो म्हणी. (प्रोवर्ब्स)

कोंकणीच्या पयल्या दोन आंगांचेर जायत्या जाणांचें लक्ष गेलां. तिसऱ्या आंगा संबंदान हालि-हालींच लोक अुलोवपाक लागल्यात.

चवथें आंग मात फादर पेरैरा सारकेले अेक दोन आडवाद सोडले जाल्यार चडशें कोणांचेच नदरेंत भरूंक ना.

१९३२ त श्रीपाद सुब्राव ताल्मकी हांच्या 'कोंकणी प्रॉवर्ब्स अॅण्ड अिडियम्स' ह्या पुस्तकाचो पयलो वांटो अुजवाडा आयिल्लो. चार वर्सां अुपरांत १९३६ त ताचो दुसरो वांटो अुजवाडा आयलो. ताल्मकी अेक विद्वान आनी कर्तृत्वी मनीस आशिल्ले. खंयचोय वावर हातांत घेवं खोलायेंत देवन तो पूर्णत्वाक व्हरताले. ताल्मकी पयलीं जांणी जांणी कोंकणी म्हणी अेकठांय करून पुस्तकां छापिल्लीं ती पळोवन पूर्वाचार्यांच्या वावराक पूर्णत्व हाडपा खातीर तांणी आपणालें हें पुस्तक अुजवाडायल्लें.

कितलीं-शीं वर्सां ताल्मकीचें हें पुस्तक मेळनाशिल्लें तें आतां अेका वांट्यांत घालून मुम्बयच्या पोप्युलर बुक डेपोन नव्यान अुजवाडा हाडलां. गोंय, मंगळूर कोची-हिन्दू किरिस्तांव- सगळ्या कडेन दाट संबंद आशिल्ल्या भौ. कृष्ण करवारान ते संपादीत केलां. म्हणटकूच कितलें बरें जालां जातलें, सांगपाची गरज ना.

कोंकणी भाशेच्या अभ्यासाक अुपकारा पड सारक्या अेका भौ मोलादीक पुस्तकाची भर पडल्या, म्हणूंक जाय,

कोंकणी म्हणींतल्यो कांय म्हणी संस्कृत बरपावळीकडल्यान आमकां दायजान मेळ्ळ्यात. येवरोपेव संस्कृतायेकडेन आमचो संबंद येत पसून कांय म्हणी थंयच्यान आयल्यात. कांय शेजाऱ्यांनी दिल्यात. तर कांय आमच्याच लोकानी घडयल्यात. खंयच्यानूय येवं, त्यो आमच्यो जाल्यात.

म्हणी म्हळ्यार समाजाच्या अणभवान अेक तरेचें अर्क. आमची संस्कृताय सारकी समजून घेवची आसली जाल्यार समाजाचो

कोडू गोड अणभव लक्षांत घेवचोच पडटलो. भाशेंतल्यो म्हणी सोडून हो अणभव आमकां बेस बरो आनीक खंय मेळटलो ?

म्हणी अितलेच म्हत्वाचे भाशेंतले वाक्प्रचार-अिडियम्स. भाशेचो पांवडो पळोवचो आसत जाल्यार भाशेंतले वाक्प्रचार पळोवचे.

ताल्मकींच्या पुस्तकांत असले म्हत्वाचे कोंकणी वाक्प्रचारूय वाचूंक मेळटात.

पुस्तकाचे सुरवेकच कोंकणी आनी मराठी भासां मदीं आशिल्लो म्हत्वाचो फरक दाखोवपाचो यत्न कांय देवी दिवन केल्लो आसा. स्वरांच्या अुच्चारांत आशिल्लो फरक सांगून फुडें व्याकरणाचे नदरेन विभक्तिचीं कुसां लेगीत दोनय भासांतलीं कशीं विंगड आसात तें दाखोवपाचो यत्न केला.

उारान्त कांय कोंकणी म्हणींचीं बोली रुवां घेवन तांची तुळा करपाचो लेखकान प्रयत्न केला आनी ताचेर अखेरेख आगलो निश्कर्श काडला.

पयल्या वांट्यांत फकत म्हणी दिल्यात. तांतूंत नीज म्हणी सुमार १६०० आसात. अ पासून ज अक्षरामेरेन घेतिल्ल्यो आसात. ताचेफुडे म्हणीवरी दिसपी कोंकणी शब्दप्रयोग दिल्ले आसात, मागीर कांय कोंकणी वाक्प्रचार दिल्यात. आनी उपरान्त आयिल्ल्या कांय परिशिष्टांनी आनीक कांय म्हणी तशेंच म्हण घेवन केल्ली फोडणिशी, दुसऱ्या भाशांतल्यो म्हणी बी जायत्यो म्हत्वाच्यो गजाली आयिल्ल्यो आसात.

ह्या पुस्तकाच्या दुसऱ्या वांट्यांत कोंकणी उमाणीं, जय-जयगितां आनी भुरग्यांगितां आस्पावल्लीं आसात.

कांय वर्सां पयलीं मोसिन्योर दालगादान आनीक अेके तरेचो वावर केल्लो. ताणे विशयाक धरून म्हणी अेकठांय केल्ल्यो. 'मोग' हो विशय घेवंचा-तीस पस्तीस म्हणी तातूंत मेळटाल्यो. ह्या म्हणिचो अभ्यास करूनूच मोगाविशिचो आमच्या लोकांचो आदर्श थारावं येतालो.

दालगादाचें पुस्तक 'फ्लोरिलॅजियु दुश् प्रोर्वेबियुश् कोंकानीश्' आयज मेळना. तेंवूय कोणेंय तरी पर्थून अुजवाडावंक जाय.

आनी कृष्णा करवारान केलां तशें ताचें नव्यान संपादन जावंक जाय.

ते पयलीं तुर्क ताल्मकींच्या पुस्तकाक आमी मनापसून येवकार दिवंचा आनी पोप्युलर बुक डेपोक तशेंच कृष्ण करवाराक आमच्या हातांत अेक मोलादीक पुस्तक दवरलें हे खातीर मनापसून परबीं दिवंचा.

ताल्मकीचें हें पुस्तक कोंकणीचो अभ्यास करपी सगळ्या संस्थांच्या लायब्ररिनी आसप खुबच गरजेचें हें आनीक वेगळें सांगपाची गरज ना.

* Konkani Proverbs and Idioms
by S. S. Talmaki

Published by Popular Book Depot
217 Raja Rammohan Roy Marg
Bombay 400 004-

मोल : रुपये ८०-

9.522 x 30

2862.60

जाग प्रकाशनात उजवाडायल्लीं पुस्तकां

कथा, नवलिका, नवलकथा

१ प्रसादाफूल	: सं. अ. ना म्हांबरो	रु. ५-००
२ तुळशी	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
३ सूड	: दामोदर मावजो	रु. ५-००
४ बांबर	: पुंडलीक नायक	रु. ५-००
५ काशिनाथ	: चंद्रकान केणी	रु. ८-००
६ अच्छव	: पुंडलीक नायक	रु. २०-००
७ कार्मेलीन	: दामोदर मावजो	रु. २८-००

नाटकां

८ संशयकल्लोळ	: बा. भ. बोरकार	रु. ७-००
९ सालोमे	: पांडुरंग भांगी	रु. ५-००
१० लालाबाला	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
११ खण खण माती	: पुंडलीक नायक	रु. ७-००
१२ यात्रीक	: शांतराम हेदो	रु. ५-००
१३ सुरींग	: पुंडलीक नायक	रु. ८-००

एक आंकी

१४ मुक्ती	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००
१५ समगलर	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. ५-००
१६ तीन एके तीन	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००

भोंवडो

१७ हिमालयांत	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
--------------	--------------------	-----------

निबंध

१८ उजवाडाचे सूर	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
१९ गोंयची अस्मिताय	: अ. न. म्हांबरो	रु. १०-००

कविता

२० वास्कोयन	: प्रकाश पाडगांवकार	रु. ५-००
२१ सांवार	: नागेश करमली	रु. ५-००
२२ पिसोळीं	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. १०-००
२३ बनवड	: गजानन रायकार	रु. १०-००
२४ सोंश्याचे कान	: चा. फा. दकोस्ता	रु. २५-००

भुरग्यां साहित्य

२५ राजाराणी	: रवीन्द्र केळेकार	रु. २-००
२६ भांगराची कुराड	: मनोहरराय सरदेसाय	रु. २-००
२७ बामण आनी अभिसार	: बा. भ. बोरकार	रु. २-००
२८ पापडां-कवळचो	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. ५-००
२९ रामग्याली वागाभोंवडी	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. ५-००
३० गांठलें	: विजयाबाय सरमळकार	रु. ३-००
३१ मदलो पूत	: शांतराम हेदो	रु. ३-००
३२ कुडकुसूर	: शाम वेरेंकार	रु. ३-००
३३ वसवसो पेहोम	: गोदूबाय केळेकार	रु. ८-००
३४ मनू	: पुंडलीक नायक	रु. १५-००

तरेकवार विशय साहित्य

३५ पैगंबर (तत्वज्ञान)	: बा. भ. बोरकार	रु. ५-००
३६ वासवदत्ता (गीतनाट्य)	: बा. भ. बोरकार	रु. ५-००
३७ सांगाता	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १०-००
३८ भजगोविंदम्-एक	: रवीन्द्र केळेकार	रु. ५-००

मनन

३९ ब्रह्मांडातलें तांडव	: रवीन्द्र केळेकार	रु. १५-००
४० कथाशिल्प (समिक्षा)	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु. ८-००
४१ आबे फारीय (जीण)	: पांडुरंग वर्दे	रु. १४-००
४२ महाभारत : दोन खंडात	: रवीन्द्र केळेकार	रु. २५०-००

कुडलीं उजवाडावपां

४३ चित्तरंगी	: दामोदर मावजो
४४ तरंगां	: महाबळेश्वर सैल
४५ कण्ठमणी	: बा. भ. बोरकार
४६ भूंयचाफीं	: शीला कोळमकार

घरा घरांत देवारो आसता तशी कोंकणी पुस्तकांची एक कोठीय आसूंक जाय.